

študentski list

Ljubljana, 23. marca 1966

Letnik XVI. Številka 18

tribuna

SEDMA KONFERENCA ZVEZE ŠTUDENTOV JUGOSLAVIJE

Če je bilo za razpravo na VII. konferenci ZŠJ prvi dan značilno, da je potekala brez vsakega notranjega smisla — pač po slučajnem zaporedju prijavljanja —, je drugi dan predlog sklepov zagotavljal povezanost razprave vsaj po tematskih območjih. Konferenca, ki je bila predvsem nizanje izjav o izkušnjah ali prepričanjih delegatov, pa seveda ni mogla pripeljati kam dalje kot do bolj ali manj deklarativnih sklepov, ki jim je razprava dodala bolj ali manj deklarativne dopolnitve. Zaradi zadržanosti, smeli bi reči vsaj previdnosti, ki jo je zbor nekajkrat pokazal pred vsako drznejšo ali preveč novo zamisljivo, sprejeti sklepi na marsikaterem mestu ostajajo pod ravnijsko praktičnih izkušenj nekaterih visokošolskih središč. Zdi se torej, da konferenca kot najvišji organ ZŠJ po neki logiki, ki mora delovati v organizaciji, pa je še neraziskana, ne samo prepušča na vseh področjih iniciativo organizacijam v posameznih visokošolskih centrih, ampak je do te prakse celo skrajno zadržana. O njeni funkciji in funkcionalnosti se smemo tedaj vprašati z vso ostrino: ponovna potrditev minimuma praktičnih izkušenj in dosežkov, to, kar pravzaprav pomeni VII. konferenca, nam očitno ni potrebna.

Mnenje, da je sedanji statut ZŠJ že zastarel, neustrezen in že preozek, ki se je sporadično pojavljalo v diskusijah ves prvi dan, je proti večeru ob vprašanju izvolitve novega centralnega odbora pokazalo vso svojo utemeljenost in ostrino. Opisana medlost konferenca pa je tudi v tem primeru delovala, tako da o tem vprašanju delegati niso sprejeli nobene rešitve, kolikor seveda nimamo za rešitev sklepa, da so odložili razpravo o statutu do naslednje (morda izredne) konference.

Sklep, ki se nam po vsem tem vsiljuje, je, da ostaja težišče dela slej ko prej na študentskih organizacijah po visokošolskih središčih, da pa si te organizacije od zveznih konferenc za zdaj nimajo prav ničesar obetati.

R. Močnik

OSTI TEDNA

GOLJUFIJA

Blagodejno sproščena, toda okrutna ekonomska logika, podkrepjena s striktno kontrolo cen, vodi naše gospodarstvo v vse intenzivnejše iskanje najprimernejših izhodov iz nezavidljive situacije.

Zmanjšujejo se zaloge reprodukcijskega materiala, proučujejo se vsakršne minimalne šanse uspeha na zunanjem (predvsem konvertibilnem) trgu, oziroma se asortiman izdelkov, reducira se število zaposlenih, zamrzujejo se osebni dohodki itd.

Ta svojstvena aktivnost je trdo zadelala tudi prosveto in kulturo. Podeljske osnovne šole (večina jih je nepopolnih) so se vdale — za slovenskega kmeta že tako tradicionalnemu fatalizmu: kar bo, pa bo. Slovenska srednja šola, kot je bila nekoč ponos prosvete, postaja jabolko spora v pridobitniških

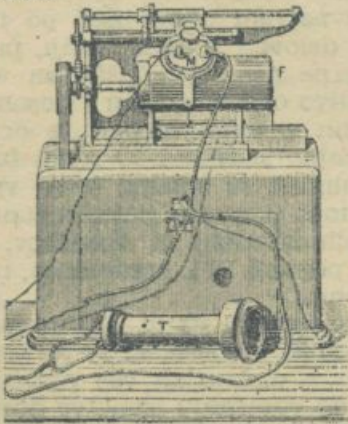
kalkulacijah občinskih birtov. Univerza odklapija po pol dneva elektriko, telefon, vodo in kurjavo, ukinja ekskurzije, omejuje laboratorijsko delo in moledeje ob na pol izgrajenih objektih, — ker denar je redka stvar in v zadovoljstvo vam bodi, da ga že za osebne dohodke ne zmanjka.

Toda ni povsod tako. Svetlo sijejo optimistični znaki novega sistema.

Poglejte slovensko socialno zavarovanje. Tisoč uslužbencev, po pravilu nastanjenih v najlepših občinskih zgradbah (naše socialno zavarovanje je res investiciabilno, razen v primeru ljubljanske bolnišnice), združenih v štiriindvajsetih komunalnih skupnostih in dvanajstih zavodih, nas stane letno štiri milijarde dinarjev. Toliko nekako stane univerza z dva tisoč najproduktivnejšimi slovenskimi strokovnjaki in osem tisoč študenti. Kakšna je kvalifikacijska struktura socialno-varstvenih

TRIBUNO UREJAJO:

FRANCE ANZEL (TEHNIČNI UREDNIK), NADEŽDA ČACINOVIC, SPOMENKA HRIBAR, RASTKO MOČNIK (ODGOVORNI UREDNIK), VILIBALD NOVAK (SEKRETAR), MILAN PINTAR, FRANCI PIVEC, DIMITRIJ RUPEL, VLADIMIR VIDMAR.

TRIBUNA — IZDAJA UO ZSJ — UREDNISTVO IN UPRAVA TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOCI RACUN 503-608-72 — LETNA NAROČNINA DESET DINARJEV (TISOČ STARIH DINARJEV) — POSAMEZEN IZVOD 40 PAR (40 STARIH DINARJEV) — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRAČAMO — TISKA ČP DELO, LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 1, TELEFON 23-522 — POŠTNINA PLAČANA V GO TOVINI.

pisarjev, se ne ve, številke pa povedo, da prav neumni ne morejo biti.

Poglejte potem našo strogo službo družbenega knjigovodstva. Z reformo so se stroški njenega poslovanja nesluteno povečali (menda je bilo potrebno kupiti nove kroglice za računalnike ali pa zaposliti specialiste za decimalna števila). Koliko milijard stane SDK letno, javno še ni bilo povedano. Vemo pa, da je treba od sredstev za slovensko visoko šolstvo letno oddeliti za njene usluge toliko, kolikor nas stane ekonomska fakulteta. Govori se, da ima 10% uslužbencev SDK višjo ali visoko izobrazbo — vsekakor učinkovita družbena kontrola.

Obe ti dve službi sta po svetu izredno avtomatizirani in večino operacij opravljajo elektronski avtomati. Skrajni čas je, da tudi pri nas postrizemo avstroogrske uradniško bohotenje — v imenu solidnejšega, ažurnejšega in cenejšega poslovanja.

Zmedo izkoriščajo tudi monopolisti kot so pošta, železnica in še kdo. To je možno v trenutku, ko ukinjene stari državni monopol, ki ga je kot takega doletela stroga administrativna kontrola, še ni zapadel pod učinkovito družbeno kontrolo. Kritike v tisku, ki so letele na okrnelo železniško organizacijo, kažejo, da je ta neposredna družbena kontrola na pohodu, da pa se direktorije tega zavedajo in se previdno izmikajo.

Vprašljivo ostaja, kako se v taki situaciji obnaša republiška skupščina in njena eksekutiva. C. C.

NEVARNA VSEBINA NEKE DISKUSIJE

VII. konferenca ZSJ sovpada v obdobje reformnih prizadevanj na vseh področjih družbenega življenja. Dejstvo je, da smo se študentje v te tokove vključili že pred samim deklariranjem, formalnim kodificiranjem načel, ki so VIII. kongresu sledila. V sami organizaciji je prišlo do razpora, ki kaže idejno pripravljenost za sprejemanje nujnosti procesov spreminjanja obstoječega. Zato VII. konferenca ZSJ ni slučajen pojav, ampak možnost za oceno dosedanjega dela v sklopu celokupnih družbenih prizadevanj za aktivno in intenzivno iskanje. Današnji čas pomeni prav v organizacijskih formah (kongresi, plenumi), da se izredno hitro podira staro, da pa so pogledi na novo različni.

Stališča posameznikov v vodilnem aktivu so še vedno pobarvana z že zastarelim načinom mišljenja, ki pa zadobiva v sedanjem obdobju elemente »neocentralizma«. Tako je vsaj mogoče oceniti tendence, ki so se izražale v diskusiji Tahira Čamurana na VII. konferenci ZSJ, podobne misli pa je izrazil tudi Milentije Popovič na sestanku s predsedstvom CO ZSJ, mogoče le še bolj potencirane. (Oba sta člana zveznega odbora SZDL.)

Konsekventna izhodišča našega in tudi Čamuranovega pristopa so ista: vsi se strinjamo, da je obstoječi »etastični odnos« med univerzo in »družbo« nevzdržen; vsebina etastičnega odnosa je v posrednem značaju odnosa družba—univerza. Pri nadaljnjem razreševanju tega vprašanja pa se očitno razhajamo.

Če smo označili obdobje pred reformo s pogostimi apeli univerze na družbo, da korenito spremeni svoj odnos do strukturnih elementov nadgradnje, se nam sedaj upravičeno zastavlja vprašanje, ali je reforma enotno zavestno spoznanje (glede na bistvene razlike, ki obstajajo). Odnos med bazo in nadgradnjo »diamatsko« poenostavljamo. Gre tedaj za konflikt med reformo, gledano le z ožjega ekonomskega aspekta ter reformo kot prevrednotenjem družbenih odnosov in načel. V tem konfliktu pa postavljamo samoupravljanje kot vseodrešujoči deus ex machina, dejansko pa vemo, kakšne razlike obstajajo med deklariranjem in vzpostavljanjem resničnih samoupravnih odnosov na univerzi (in družbi na sploh).

Mar ni nekoliko čudno, da moramo prav mi, ki smo iz samoupravljalnega odnosa izključeni, ki nam očitajo zamerjanje tega dejstva, opozarjati na doseženo stopnjo družbeno-ekonomskega razvoja.

Zdi se, da nekaterih stališč Tahira Čamurana na VII. konferenci, ki jih citiramo, ni potrebno komentirati, ker so dovolj zgovorna že sama po sebi; ob dejstvu, da o njih govori tovariš iz vodilnega aktivna, pa toliko bolj nevarno, ker otežkočajo v veliki meri naše opredeljevanje in naš neposrednejši vpliv.

»Kot družbeno-politična organizacija se mora Zveza študentov v tej fazi predvsem boriti za menjanje tistih pogledov, ki so jih nagrmadili sedanji odnosi in ki predstavljajo ta ali oni podzavestni ali zavestni odpor novim odnosom med univerzo in družbo...»

Naša družba ne more preiti na intenzivno, moderno gospodarjenje, če se ustanove, ki fabricirajo kadre za to

gospodarstvo in za celotno družbeno življenje, ne podredijo potrebam intenzivnega gospodarjenja in le-temu podrede celotno svoje funkcioniranje...

Študent se v družbi in na univerzi kaže z izrazito potrošniško psihologijo. On ne sodeluje pri finansiranju univerze. Nočem s tem reči, da danes moramo in v današnjih pogojih dejansko lahko naredimo tako, da bi študent finansiral celotni pouk in razširjeno reprodukcijo (na univerzi, op. piscev).

Videti je, da je v okviru teh in takih oblik, možnosti, potrebno razpravljati, najti kvalitativno nove oblike finansiranja univerze, tudi preko študentov; družba preko študentov finansira univerzo (?), da bi se s tem spremenil njihov položaj in status.

Čudijo me nekatera stališča, nekateri težnje med samimi študenti. Opažam, da take težnje zagovarjajo celo posamezna vodstva in organizacije, da se namreč obdrži status štipendije... Kaj je bistvo štipendije in kakšen status daje študentu na univerzi, koliko štipendija navaja študenta k delu, k čemu ga vzpodbuja in kaj razvija — kot določeni družbeno-ekonomski odnos? Koliko vzpodbuja k intenzivnejšemu študiju, ali ima kak vpliv na predavatelje in njihov dohodek in boljše sodelovanje, da študentje čim prej končajo študij s čim boljšim uspehom. Vsekakor je potrebno boriti proti protekciji, toda — dokler bodo štipendije, bo tudi protekcija. Interesantno in čudno je, da insistirate na tem, da je štipendija oblika kadrovske politike. (Mišljenje, da je štipendija element kadrovske politike, je tudi po mnenju Milentija Popoviča tehnokratsko, op. piscev.)

Ob vsej borbi, da bi štipendija to postala, kaže, da to ne more postati. Kadrovska politika v tej fazi... je politika nekega podjetja ali grupe v podjetju...

Ni treba izhajati iz današnjih razmer... (?).

Dosedanje diskusije kažejo, da bi uvedba kreditiranja kot načina reševanja materialnega položaja študentov predstavljala kvalitativno novi odnos v upravljanju, ker kreditiranje predstavlja samostojnejši in bolj samoupravni materialni položaj študenta v samoupravljanju na univerzi... Princip kreditiranja pa je treba prej še dobro prediskutirati...

Znano je dejstvo, ki smo na njegovi podlagi izvedli gospodarsko reformo, da je vsaka oblika splošne potrošnje in finansiranja vseh akcij izven gospodarstva v neskladju z dejanskimi možnostmi gospodarstva in da bo gospodarstvo šele s svojo organizacijo in intenzifikacijo ustvarilo večja sredstva za te potrebe... Hočem reči, da vzpostavljamo ekonomskega odnosa tudi preko sistema kreditiranja predstavlja pravilno osnovo, da se tudi odnosi na univerzi vzpostavijo drugače... da se notranja nasprotja v okviru univerze razrešujejo na popolnoma novi osnovi.

Vsa ta stališča pa zahtevajo kompleksno obravnavanje, še posebej zato, ker smo se na jesenski skupščini Zveze študentov ljubljanske univerze zavzeli za znanstveno nakazovanje sistemskega reševanja materialnega položaja študentov, ki predstavlja v današnjih pogojih že družben problem, dobiva pa zaradi citiranih in podobnih stališč konfliktno politično obeležje.

Ker bi podrobnejša interpretacija stališč zahtevala preveč prostora, menimo, da je potrebno (saj tovariš Čamuran sam pravi, da obstaja odtujenost študentskih vodstev od članstva) omogočiti študentom neposredno konfrontacijo mnenj na eni izmed naših tribun z mnenji, za katera sodimo, da so v neposrednem nasprotju ne samo s študentskimi stališči, ampak tudi z nekaterimi, že splošno uveljavljenimi, družbenimi principi.

Menimo: če pomeni reforma kvalitativno nov (tudi družbeni) odnos, moramo prenehati z diskusijami, ki niso rezultat globljega znanstvenega spoznavanja (s tem že presejanja) obravnavane problematike.

Ivan Lozje
Ivo Marek
Rudi Rizman
Lojze Stepančič

REELEKCIJA

Pred dnevi, ko je v Ljubljani končal delo Simpozij o morali v naši družbi, je tudi televizija smatrala za potrebno, da obvesti slovensko javnost o delu tega simpozija. Beležim samo nekaj misli, ki so jih izrekli na televizijskem razgovoru o simpoziju nekateri udeleženci:

Tine Hribar: »Razika med besedami in dejanjem je laž.«

Dr. Vojan Rus: »Čutim praznino v delu simpozija v smislu povezave teorije in prakse. Ne bi želeli biti samo suhoparni filozofi.«

Dr. France Černe: »Zdi se mi, kot da je simpozij majhna barka, na katero se je vkrcalo nekaj ljudi, ki plove proti toku, čeprav v duhu časa.«

Jovita Podgornik: »Upam, da bodo materiali tega simpozija dostopni čim širši javnosti.«

Ta zadnji stavek Podgornikove podpiram z vsem srcem, dodal bi samo še to: »Materiali naj pridejo v roke tudi pravemu delu javnosti.«

V času dela simpozija pa sem čital tudi DELO. Kot da bi se razpisji za direktorska mesta smejali v brk morali. Ko smo pretekla leta ugotavljali porazne rezultate v zvezi z akcijami za štipendiranje, so nam odgovorni tovariši govorili: »Počakajte, da se sedanja generacija umakne v pokoj. Takrat vam bodo odprta vsa vrata, pa tudi štipendiranje ne bo več problem, saj bodo v gospodarskih organizacijah sami prišli do zaključka, kako zelo so jim potrebni strokovni kadri.«

No, medtem doživljamo tudi že reformo, situacija pa se bistveno ni spremenila. Odstotek vodilnih delavcev v gospodarskih organizacijah z neustrezno strokovnostjo je še vedno zaskrbljujoč. Vse kaže, da niti novi pogoji gospodarjenja, kot jih narekuje reforma, ne spametujejo kolektivov.

Od reelekcije, ki naj bi se izvedla v letu 1966, smo veliko pričakovali. Zdaj pa moramo biti priča smešnim razpisom v glasilu SZDL Slovenije. O tem sicer pišemo, se iz tega norčujemo (glej Ljubljanski dnevnik od 16. III. 1966), vendar vse ostaja pri starem. V statutih delovnih organizacij je sicer lepo in na široko predpisan postopek za razpis vodilnih delovnih mest. Toda kaj to pomeni, če se pa izvaja tako, kot ga samo nekateri razumejo. Kaj nam pomaga in komu koristi razpis, v katerem se zahteva visoka izobrazba z 10-letno prakso in alternativno nižja izobrazba s prakso v čevlarski stroki.

Laž je vsekakor nemoralna in če je laž to, kar je rekel Tine Hribar, je tudi taka reelekcija laž in nemoralna.

Kaj nam bo tudi razpravljanje o morali v naši družbi od vsem tem. Ni čudno, da je dr. Rus potemtakem čutil praznino v delu simpozija. Kaj nam bodo tudi moralne vrednote, čeprav so v duhu časa, če plovemo proti toku, kot je optimistično povedal dr. Černe. Dr. Černe je tudi povedal, da »homo oeconomicus« ni, da je vsak človek v tem svetu relativno redkih dobrin egoist. To je res, vendar egoizem lahko družba kot je naša, dopušča do neke mere, nekje pa mora, če je potrebno, tudi intervenirati. Tudi v reelekciji vidim neke vrste intervencijo družbe v pretirano egoistične težnje posameznikov.

Bodimo enkrat že dosledni! Če vidimo napako, odstranimo jo! Naj boli enega, če bo to koristilo tisočim!

J. M.

DRUŽBENI PLAN IN KADRI

Resolucije o usmeritvi razvoja SR Slovenije v letu 1966 zaključujemo, da se bomo še vnaprej razvijali vsestransko, še posebej, pa bo napredovalo vse tisto, kar v Resoluciji ni bilo pozabljeno omeniti. Skušajmo pa iz akta vendarle izluščiti po naše bistveno.

Da bi se dosegla dva osnovna cilja Resolucije — dvig produktivnosti in večji izvoz — »bodo republiški organi nudili delovnim organizacijam vso možno pomoč zlasti pri uporabi proizvodnih zmogljivosti in obratnih sredstev, razvoja specializacije in kooperacije, ustvarjanju ustreznega sistema notranje delitve dohodka, politiki zaposlovanja...«

Med drugim bo republika »izvajala take ukrepe, iz svoje pristojnosti, da se doseže čim večja stopnja rasti in intenzifikacija kmetijske proizvodnje...« Skrbela bo tudi za »razvoj turizma, ker ima pogoje, da se uvrsti med najbolj pomembne gospodarske dejavnosti v Sloveniji...«

V ekspoziciji Janka Smoleta ob priliki sprejetja Resolucije, beremo, da bi se morali v letu 1966 »odločneje usmeriti tudi na izboljšanje strukture zaposlenih po strokovni usposobljenosti. V skupnem številu zaposlenih predstavljajo osebe z visoko in višjo strokovno kvalifikacijo le 1,9 odstotka, osebe s srednjo strokovno izobrazbo pa 6,7 odstotka... Posebno pozornost gre posvetiti strokovnjakom na razvojno raziskovalnem področju, razvojnim enotam, laboratorijem, ali institutom, brez katerih si tako rekoč ni mogoče misliti ne napredka posamezne gospodarske or-

ganizacije ali panoge, ne povezovanja z znanstvenimi panogami doma ali po svetu...«

V uvodu vseh uvodov stoji konstatacija, da »miti federacija niti republika še nista sprejeli srednjeročnega plana za naslednje obdobje.«

Ne v Resoluciji ne v ekspoziciji, pa tudi ne v razpravi ne najdemo poglavja posvečenega vprašanju plana kadrov. To je do neke mere razumljivo, če mora biti res, da naša vsakoletna gospodarska naprežanja niso vsklajena v dolgoročnejšem planu. Kadrovskega plana brez take dogovorjene perspektive ni mogoče izpostaviti. Toda to ima usodne posledice za stabilizacijo gospodarskega dogajanja, ker ni zgolj politika investicij tišči skrivni ključ do ustaljenosti, kar sicer trdi Smole. Dogovor o usmerjanju žive, človeške proizvodne sile je na daljši rok odločilna šansa globalnega družbenega vodenja. Težko bodo republiški organi karkoli pripomogli v primerih, uvodoma navedenih, ne da bi v vsakem trenutku zadeli ob vprašanje kadrov.

V situaciji, ko bomo po planu še vedno razvijali vse in to najbolj, in ko usodno čutimo odsotnost srednjeročnega in dolgoročnega plana, to se pravi v situaciji, ko je naše družbeno vodstvo v odločilnem trenutku demonstriralo svojo nesposobnost abstrahiranja družbenega toka — kar plan preko demokratičnih konstituant mora biti — nam preostane da skušamo sami, brez konkretnega materiala, približno ugotoviti, katere bistvene tendence bi lahko obvladovala naše gospodarstvo v naslednjem obdobju.

1. Iz same Resolucije, kjer se ugotavlja, da bo v naslednjem obdobju zlasti potrebna pomoč pri uporabi proizvodnih zmogljivosti in obratnih sredstev, razvoju specializacije in kooperacije, politiki zaposlovanja itd... lahko povzemamo, da gre za odločilen premik poudarka — z neposredne proizvodnje na pripravo dela. To je značilnost modernizacije gospodarstva, ki zmanjšuje potrebe po kvalificirani delovni sili v sami proizvodnji, ker ta postaja vse enostavnejša, izredno pa potencira potrebo po usposobljenih kadrih na razvojno raziskovalnih področjih, kamor se selijo bistveni proizvodni procesi.

2. Končno veljavna je v naslednjem obdobju potrebno plodno zaključiti razprave o prednostnih slovenskih industrijah. To se pravi, ne le vzkliki po večji produktivnosti, pač pa tudi zavestna orientacija v protktivnejše stroke. To bo imelo za posledice občutno selitev kadrov in povečane potrebe po specializaciji, morda pa tudi kadrovske prenasitčenosti.

3. Naslednje obdobje bo nedvomno — iz same Resolucije lahko to ugotovimo — čas odločnejših korakov v agrarni politiki, ker le-te narekuje — nekmetijska sfera zaradi neharmoničnosti v medsebojnem delovanju, ki ima svoj delež v stabilizaciji.

4. Resolucija narekuje poseg v terciarne dejavnosti (promet, trgovina, gostinstvo, turizem, usluge, uprava), kar poleg siceršnjih vlaganj pomeni neobhodno pomoč pri izravnavi deficita kadrov na tem področju.

Vse štiri bistvene tendence globoko zadevajo v politiko kadrov, oziroma to politiko zahtevajo. Gibanje narodnega dohodka nam po pokazalo, da za tako politiko obstoje tudi objektivni pogoji.

Franci Pivec

Na zunaj je bil letošnji simpozij o morali dokaj pester in razgiban. Vrstili so se referati, ki so razglabljali o morali in njenem odnosu do ekonomije, vzgoje, politike in prava. V treh dneh se je zvrstilo kar 13 referatov. Kakor pa je bilo koristno, da se moralni problemi povezujejo s stvarnostjo (npr. z ekonomskimi problemi) pa bi simpozij pridobil več časa, kolikor bi število referatov omejili, oziroma zahtevali, da referati ustrezajo temi, ki je bila izbrana. Nekateri referenti so ostajali zgolj pri goli empiriji, (mislim predvsem na ankete o odnosu vzgoje in morale), »interpretacijo pa so prepuščali drugim. Druga zunanja značilnost simpozija je bila velika množica tistih, ki so diskutirali. Dogajalo se je tudi, da je bilo potrebno diskutante neprestano opozarjati, da naj se vendar že odstranijo z govorniškega odra, ker jim je že potekel čas. Vse to je prispevalo k svojevrstnemu vzdušju simpozija. Trajal je od torka 17. marca do četrta 19. marca. Vse referate so razdelili na štiri skupine; na načelna in splošno teoretična vprašanja morale, ekonomije in morale, vzgoje in politike, prava in morale. V naslednjih vrsticah bi podal samo nekaj najvažnejših misli iz referatov in diskusije.

Prvi dan, v torek so bili na sporedu referati tovariša Franceta Černeta: O morali in ne-morali, Jana Makaroviča: O razvoju etičnih kategorij in dr. Vojana Rusa: Naš sodobni družbeni razvoj in nekatera teoretična vprašanja morale. Omenil bi samo nekaj najvažnejših teoretičnih stališč, ki jih je podal tov. dr. Vojan Rus. Pravi, da je bitka za socialistično moralnost isto, kot boj za uresničevanje samoupravljanja pravega humanizma. Ko razpravlja o morali, jo razlaga z raziskovanjem človekovega bitstva, ki je dinamično in v notranji nasprotnosti »Morala ni celota pridig o morali v neki družbi, ampak celota bistveno človeških ODNOSOV (podčrtal dr. Vojan Rus), ki so jih ljudje zavestno oblikovali. To so pa predvsem samoupravni odnosi. Po vsakokratnem branju referatov je sledila diskusija, vendar prvi dan ni bila posebno živahna. Razlog za to je bil mogoče v tem, ker so referenti razpravljali bolj o teoretičnih vprašanjih.

Drugi dan so bili na sporedu referati na temo Ekonomija in morala. Referirali so Černe France: O lastnini in gospodarstvu, ekonomiji in morali, Podmetnik Slavko: Blagovna menjava ni vir egoizma, Merhar Viljem: Teze o nekaterih vidikih moralnih deformacij v naši družbi. V teh referatih smo lahko spoznali nekatera družbena nasprotja prvenstveno ekonomska, ki se kažejo tudi kot moralna nasprotja. Zato so ti referati vzbudili tudi živahno diskusijo.

OB SIMPOZIJU "MESTO MORALE V SEDANJI FAZI NAŠEGA DRUŽBENEGA RAZVOJA"

Tov. Černe je govoril o nasprotjih med »kompleksom filozofskih, socialnih in političnih vrednot in postulatov in razvito stvarnostjo tržnega gospodarstva«. To nasprotje se po njegovem kaže po različnih oblikah, »kot nasprotje med proizvajanjem za uporabno vrednost, in med proizvajanjem za tržno vrednost«, »med družbeno načrtno organizacijo družbenih dejavnosti in pragmatično filozofijo gospodarskega sistema, ki najbolj ustreza našim zgodovinskim razmeram.« Ta situacija se kaže v tem, kako naj jaz — kolektiv odločam o alternativnem zaposlovanju proizvodnih sredstev, ki so družbena lastnina, da ne bom z njimi zadovoljeval predvsem lastnih ampak tudi, ali celo, predvsem družbenih potreb (ciljev). Mislim, da teh moralnih konfliktov ne bi bilo edino, če bi bilo vseh dobrin v izobilju. K diskusiji naj omenim samo nekaj najvažnejših misli. Tov. Tine Hribar je navezoval na predhodne referate in dokazoval, da je treba rešitev teh konfliktov iskati v ukinitvi blagovnega gospodarstva oziroma zakona vrednosti. Po njegovem ekonomisti niso mogli teoretično zadostno odgovoriti na vprašanje, kdaj bo zadosti dobrin in kdaj je mogoče uveljaviti delitev po potrebah. Ta proces gre lahko v neskočnost. Zahteval je, da se uvede stvarna delitev po delu, to je po konkretnem delu in ne po abstraktnem (ki je le povprečje). Torej, da delo ne bo več posredno ampak neposredno delo celotnega družbenega dela, da se delo ne ovrednoti preko posrednika ampak neposredno. Seveda je vprašanje, koliko lahko v tem primeru lahko govorimo še o vrednotenju dela. Kot ilustracijo je tov. Hribar omenil, da je že Marx v svojem času smatral, da so produktivne

sile toliko razvite, da omogočajo razrešitev blagovnega gospodarstva.

K diskusiji se je prijavil tudi tov. Ivo Urbančič in postavil zanimivo vprašanje oz. trditve: ali ni čudno, da se komaj dvajset let po revoluciji že vprašujemo po morali. Ali ni to v zvezi s proizvodnimi odnosi. Čemu ravno sedaj spraševanje o morali? Ali se s tem, ko človeka moralno obsojamo ali prepričujemo, ne postavljamo v že določeno nasprotje s proizvodnimi odnosi, ki nedvomno vplivajo na njegovo ravnanje. Dalje postavlja vprašanje zakaj se morala ne povezuje s proizvodnimi odnosi. Meni, da je morala že kot taka obenem nemoralna, ker človeka »sili«, da dela nekaj, kar faktično ne more storiti. Od tod tudi njegova teza, da je morala že kot taka, kot pojav obenem nemoralna.

Mislim, da se je v krogu teh vprašanj, ki sta jih zastavila oba diskutanta, tudi v glavnem vrlela tudi vsa diskusija.

Izmed ostalih referatov, ki so bili na sporedu še isti in drugi dan, naj omenim samo referat tov. dr. Vojana Rusa: Politika in morala v našem sodobnem razvoju. Tov. dr. Vojan Rus meni, da je mogoče doseči, da se morala in politika spojita (ne absolutno) če se veliko bolj razvije samoupravljanje to je, če se ljudje maksimalno zavestno angažirajo pri oblikovanju svojih odnosov. Tov. Rus potem navaja konkretne ukrepe, s katerimi bi lahko dosegli čim večji angažma našega človeka. Za konec naj omenim, da je simpozij postavil na dnevni red nekatera družbena vprašanja (kar je razvidno iz referatov in diskusije), ki so tesno povezana z moralnimi konflikti. Iz referatov in iz diskusije je bilo razvidno, da je naša družba v taki situaciji, da zahteva nujno nadaljnje razpravljanje in odločanje o našem razvoju. Nekatera nerešena nasprotja se izražajo v ekonomskih vprašanjih v odnosu našega človeka do družbene lastnine v nefunkcionalnosti samoupravnega sistema, v hrepenenju mladih po vrednotah in ne nazadnje tudi v različnih oblikah huliganstva. Vsekakor ni mogoče vse te probleme popolnoma reducirati na isti imenovalec, lahko pa trdim, da je simpozij vsaj nakazal, da obstoje objektivni vzroki, ki omogočajo, da do takih konfliktov prihaja. Mislim, da je bila temeljna želja vseh udeležencev poiskati pota, kako doseči bistveno večji angažma, kako povrniti zaupanje tako da socializem spet postane stvar posameznika. Glede tega udeleženci niso dosegli soglasja in zdi se, da se bo razprava nadaljevala v dnevnem tisku. Glede na to, da je simpozij odkril nekatera nasprotja in jih postavil na dnevni red, menim, da je bila to pomembna oblika konfrontiranja različnih stališč. Anton Pačnik

UVODNIK ZA NEURESNIČEN LITERARNI VEČER MLADIH SLOVENSkih PESNIKOV

Priljubljenice, prijatelji!

Dovolil sem si prevzeti nase uvodne besede v nocojšnjem pesniškem predstavitvi, ki po vsej pravici nosi naslov mlade pesniške generacije. Nihče ni zamisljen kot objektivna okolnost za to pesnijo, pač pa naj se ta naslov nanaša le na avtorje včasov, kajti starost pesnjev v največji meri soglasja s stvarnostjo časa, kateremu pesnija pripada oziroma v katerem pesnija traja. To se pravi, da ji pripisujemo kar najbolj raznolikost, da glede tega ni mogoče določati nobenih pravil ali pa so le težko določljiva. Tako se zgodi, da pesnik živi v visokih letih izsevajajo s svojim delom svežino in najokže skladje z duhom svojega časa (Goethe, Tin Ujevič), prav tako pa se dostikrat primeri, da se oglašajo s starčevskim s častitljivim in lepoumnim samim sebi oziroma nikomur potrebnim opletanjem, dast so po letih mladi. Možnosti je zadosti. Vsak primer zapisovanja ali izgovorjanja v obliki, ki ji je mogoče pripisovati značaj pesnija, je eden izmed teh možnosti.

Na prvi pogled to vprašanje ni tako zelo pomembno in se predvsem kaže kot poskus izogibanja neki resnično pomembnejši temi iz področja pesnija. Vendar je to vprašanje, ki se vselej postavlja pred nas, kadar si damo opravka s pesnijo. Nezapni smo, to si moramo priznati in zdj se, da je ta naša nezavestnost vselej bolj ali manj utemeljena, recimo, zakaj nismo enega samega pesnika, nima mo Vodnika ali vodnika. Že v Prešernovih časih je bilo s tem drugače, zdaj že ni bilo več gotovo, ali je pesnik povsem zares pesnik, ali pa je to iz nekkih pesniji odtujenih razlogov in potem takem ni resnični pesnik. In danes, ko imamo pesnikov kakor letja in trave, ali na povsem neogibno vprašanje po tem, kar imamo pred sabo. Tako pa se ne vprašuje samo bralec ali poslušalec, kako se vprašuje tudi pesnik sam. Samemu sebi zadaja nezapnično in to kar naprej pri vsaki pesmi, pri vsakem verzju posebej. Vprašuje se, ali so njegove pravkar izgovorjene besede, resnične v vsej tej obdobju, ali je poplavi besede in ali ni narobe, da k drugim do da je svoje in tako še povečuje stisko zvočne govorice, poplavo ali inflacijo besed. Seveda, ne sme se dati zavesti svoji skromnosti, ne pustj se prevarati. Ve, da ta stiska ni lastna samo pesniji in da ji je v veliki meri vsiljena. Če hoče obstati,

more pristiati nanjo, pristiati mora na jezik, prenašati mora neko služnost, nek obratni pomen. Lahko se prepusti toku, pokori se dani danosti kljub temu, da njegov glas nikamor ne seže, da klicati v molčari že izumljenih možnosti, pristane na to ikolikotanje in ne pomisli več, kako bi mogel biti ptica ali karkoli drugega, prevzema nase neko določnost in potem to določnost obdeluje, ker nekaj biti mora. Ali pa se bo odrekaj temu, da bo prevzemal nase stvari, kakor jih izdaja videz ali kakor se premeteno pretvarjajo, da so. Po vsem se bo vpraševal in iskal najbolj verno podobo stvari. Ne bo se zadovoljeval z nivojem videza, pač pa bo pristajal nanj samo kot na enega izmed možnih nivojev, samo kot na površino utripa stvari. Potopil se bo v samo utripanje, v samo vrenje. Njegova pesnija bo skušala biti prav takšna, čim bolj bo skušala biti prav to: prisotnost v dogajanju stvari. Skušala bo biti čim bolj sama stvar, ptica ali drevo, krvoločna pohlepnost ali strah pred smrtjo, sila po bivanju, dasi ga nikoli do kraja ne okusi, vedno ostane brez korenin, ostane brez prsti, tudi kadar jo posestniki časa cenijo in priznavajo za svojo, samozvani posestniki samozavne pesti, kajli oboji so podložni svojih lastnih silah in hotenjih za obstajanje; tudi pesem hoče biti, lahko to doseže, lahko gre daleč preko tega, ne samo, da je, ampak se tudi podaljšuje, razpotege se preko mnogih časov, samo nekaj tega ji je treba in že dobi prizov nadnaravnosti, že je nesmrtna v primeri s človekovim trajanjem, že se zdj, da more obsesti vse čase, vse dosedanje od svojega nastanka in že vse prihodnje, prav tako tiste pred samo sabo, kajti je sama oblika ali ena izmed oblik tega, kar trajajo nenehno, kar predstavlja njeno neukinljivo jedro, kako bi sicer mogla sploh nastati.

To je mesto, pri katerem se lahko zaustavimo in se vprašamo, kaj pesem sploh je. Na vsak način je to vprašanje, ki naj bi ga takšen uvodni nagovor nekje v sebi vključeval in skušal nanj tudi tako ali drugače odgovorjati. To se zdj tako zelo samo po sebi umevno — tako vprašanje, tako odgovorjanje — da prav tako samo po sebi umevno ne more biti nobenega dvoma o tem, kako to in takšno ne

more biti več kakor zgolj stvar primernega okusa v primernem trenutku in se torej zdaj lahko lotimo dela in zapisano in povemo nekaj besed o tem, kaj je pesnija, ali nekaj pač, kar naj bi bilo v najneposrednejši zvezi s tem vprašanjem. Seveda, možnimo pri tem razmišljati previdno, kajti to nikakor ni takšna stvar, pri kateri bi si človek lahko dovolil parado besed iz območja svoje vednosti, nekaj, kar bi zlahka stresel iz svojega rokava tudi, če bi bil sam pesnik in prav tako, če je iskanje odgovora na takšno vprašanje področje njegovega trajnega proučevanja, si ne bi smel dovoliti, da bi s tem opravil zlahka. Predvsem moramo vedeti, kako noben odgovor ne more biti zadosti zanesljiv, dasi je lahko točen. In prav v točnosti oziroma v pravilnosti nekega odgovora je njegova nezanesljivost. Saj vendar vemo, kako ni mogoče en sam odgovor. En sam vprašaneec ne bi dvakrat odgovoril na isto vprašanje enako in kljub temu bi bil sleherni njegov odgovor po prvem in še katerem vtisu sprejemljiv. Vprašaneec pa je lahko nešteto in ni posebno navdušujoče zanimivost v tem, da imamo toliko in toliko različnih stališč pred sabo. Jasno nam mora biti, še posebno sprito teh najrazličnejših odgovorov, da je pravi odgovor en sam, da je to lahko tisti odgovor, ki je vsebovan v vseh drugih odgovorih, ali pa je povsem zunan teh odgovorov, ali pa je sploh zunan vsakršnega odgovorjanja in, ali pa je sploh zunan napačno razumljeno in je kot takšno brez kakršnega koli pomena in predstavlja strampot, oziroma, vprašanje ni postavljeno zato, da bi nanj odgovorjali, ampak da bi se izpopolnjevali v vpraševanju. Iz tega bi sledilo, da ni odgovor stvar vprašanja, ampak vpraševanje.

Na noben način nismo prišli sem, ker bi od nekega pričakovali odgovorjanje, ampak da bi se vpraševali in upajmo, da bo v naslednjih trenutkih kanli tudi kakšen kanec odgovora, ki mogoče ne bo v zadostni meri izgovorljiv, bo pa vendarle kanec, ki nam bo omogočil — mogoče ne zdaj, mogoče pozneje — ali pa nam bo samo potrdil edino primerno odgovorjanje na primerno vprašanje: KAJ JE PESNIJA!

Zatorej pristuhnitno.

Franci Zagorčnik

Mate

Foto Karpo Ačimčodina

KRATKE NOVICE

torika Naša Brkič, natakarice Milka Job, Štefka Kallan, Berta Sok, Maria Mancini, Lada Guzelj in Slavka Pezdire. Med ostalimi, ki so dočakali visoki obisk so bili še pomivalka posode Ančica Vouk, kuhar Janez Maček, čuvaj avtomobilov Dane Lokar in uslužbenka, ki pobira pristojbino na stranišči, Marta Lapajne. Visokega gosta so dočakali tudi študenti Franc Lojč, Herbert Novak in Marina Mali, ki so bili na izletu z avtomobilom, nadalje advokat Jaka Plešavec s soprogo, arhitekt Bojan Narobe, strojni tehnik Janez Dolžan, kipearski vajencec Peter Arko, zasebni kmetovalec Tone Ponikvar, poljski delavec Josip Lončar, preuzičnik Janez Malovrh s sinom Janezom in vnukom Gasperjem, gospodinjica pomočnica Vojka Malahovsija in dekle brez poklica Ruža Bojkova. Visoki gost se bo mudil v naši republiki tri dni in bo obiskal nekaj delovnih kolektivov.

... Davi je prispel iz Beograda v Slovenjo na kratak državniški obisk član izvršnega sveta Svetovar Marjanovič. Na letališču Brnik so ga sprejeli: politični sekretar Matija Medved, predsednik občinske skupščine Dolnje Polje tovariši Viktor Naglič, sekretar osnovne organizacije Srečko Milinarič, tajnik občinske skupščine Tone Naglas, predsednik SZDLJ Vinko Rudolf, direktor Tovarne vezalk Štefan Kobilica, upravnik zadržke Dolnje Polje Janko Vodopivec, predsednica Rdečega križa Nada Mlakarjeva in sekretar živilskega kombinata Koren-lečen tovariš Peter Srakar. Na letališču so bili tudi komandant letališča tovariš Mirt Lazar, radiotelegrafista Rudi Lakota in Robert Sosič, nadalje stewardesa Jurka Vzor, šef strazbe Miroslav Sonc, recep-

GRAFENAUERJEV PESNIŠKI SVET VEČER PRED PRAZNIKOM, STISKA JEZIKA

Spomnimo se.

V VEČERU PRED PRAZNIKOM (1962) je Niko Grafenauer spregovoril še ves z ravnine, ki je slovenski pesniški dikteji ne samo že dolgo znana, ampak je tudi že dolgo ena njenih poglavitnih izpovednih položajev: to je ravnina LIRIČNEGA ROMANTIČNEGA SUBJEKTA, ki je brez znanih pobud in varovov vržen v neromantično objektiviteto, v krut in sovražen svet. Ta svet je celo grozeče razpolozen do trpečega subjekta, vendar si ta v njem le skuša urediti položaj po svojih holenjih in do tiste mere, ko bo dosegel stanje splošne pomirjenosti. A tako prizadevanje je že vnaprej zaznamenovano kot falovo, in je potemtakem tudi že samo prizadevanje romantično. Subjekt je namreč prav zato, ker se spušta v boj vedno znova s stališč romantične preteklosti in v vizijo enake prihodnosti, v primeri z realiteto v neenakopredni vlogi.

Grafenauer je v svoji prvi pesniški zbirki sicer že dosegel stopnjo take stremenosti, da se tega zabeda (zato pomenski obseg pojma romantičen od njem omejujem), vendar se zabeda zgolj z intelektom, medtem ko se emocionalno še dolgo ne bo mogel odločiti in prepričati o nerealnosti razmerij, ki jih hoče sam uveljaviti.

Zato je popolnoma razumljivo, da ubira različne poti, ko se rešuje pred svetom, ki ga ne more prigraditi svoji zamisli, in pred seboj, ki se ne more uveljaviti s svetom. Prva pot (ciklus LIRA) je najbolj romantična, po njej se rešuje, kadar je popolnoma predan svoji emocionalni volji: takrat verjame v resničnost, svpovča med seboj in objektiviteto, saj je sam (tako kot Gradnik) le konstitutivni delček objektivitete; stanje samotnosti je Grafenauerju tu cij pesnik HOČE biti sam, da bo srečen, pomirjen ... Kje je se stopnja kazalnosti: pesnik bo sam, KER bo sam.

Potem si pesnik pomaga urejati svet ali s spominško (preteklo) ali pa z umišljeno (prihodnjo) podobo. Kakorkoli, živi vsekoli v VEC resničnostih, in prav to imenujemo temeljno znamenje Grafenauerjeve romantike. Vendar sledi že proti koncu cikla LIRA sprejemanje. Dasi se pesnik z objektiviteto še nikakor ne more spriznati, se vendarle pojavijo nekatera znamenja v njegovem razumu, ki napovedujejo, da je treba nanjo računati in da utegne v trenutku zničiti oziroma razveljaviti smisel pesnikovega iskanja pomirjive. Pesnik je potemtakem tu prvič opozorjen, da vla-

dajo v svetu čisto drugačna razmerja, kakor pa jih hoče uresničiti on sam. Odslej začne zategadelj počasi sprejemati, priznavati novo situacijo, vendar, kakor sem že rekel, emocionalno se zanjo še ne more odločiti: prepričan je še, da je v novo stanje prisiljen, zato je realiteta njegovemu čustvu še zmerom sovražna (KAMEN).

Naslednja pot reševanja (ciklus KAKOR UMIRANJE) pripelje Grafenauerja, ko se je razumsko za novi položaj že odločil, ga pa deloma priznati tudi že čustveno, v trpno stanje liričnega subjekta. Če se je prej slepil, da so nazavkrizja v svetu vendarle pomirljiva, sprejme zdaj nauk resnice, to pa ga toliko prizadene, da se lahko umakne pač samo v trpno resigniranost ali pa se kot lirski subjekt popolnoma umakne (ciklus ZORENJE, OBREDI) in ga nadomesti z impresionističnim slikanjem podob iz zunanjega sveta. Tu uveljavlja Grafenauer eno svojih najmočnejših pesniških oznak, iskanje preseneljivih in domiselnih prispodob. Riše statične izreze objektivnega sveta, njegove posamezne utripe; pesnikova navzočnost je v teh arabeskah sprva nepomembna, a se proti koncu zbirke intenzivira; iz sebe prenaša na sicer statične mrtve predmete neko silno notranjo napetost, tako da je v zadnjih dveh ciklih (SAMOTA, POMLAD IN ODSEVI) njegova navzočnost v objektiviteti spet poglavitna, samo da bistveno drugačna kot poprej: obstaja v vlogi raziskovalca, odkritelca podtalnih dogajanj v realnem svetu, hkrati pa se sam aktivno zapleta v ta dogajanja, v stvari (kult stvari) in se v njih prečiščuje. Ciklus POMLAD IN ODSEVI je ves katarzičen.

Pesniško dikcijo zapuša Grafenauer v trenutku, ko je novi položaj popolnoma sprejel, je pa v njem za zdaj še neorientiran. Pesniško dikcijo zapuša potemtakem zelo odprto.

V STISKI JEZIKA, svoji drugi pesniški zbirki (1965), se je Niko Grafenauer omejil tako v izrazu in obliki kakor se posebej v vsebini in motiviki. Osredotočil se je namreč na eno najbistvenejših vprašanih človekovega bivanja: na njegovo komunikacijo, občejanje s svetom. V tem smislu je nova Grafenauerjeva knjiga zastavljena izrazito problemsko.

Idejno vodilna pesem v zbirki je MOLK iz cikla NOZ NA OCEH: Med besedo / in tisto, kar pomeni, / ... pada molk. / Sam si / v temi, kjer se začneja /

zavest o stareh. Pesem nas opozarja, da se giblje v drugo drugemu (VEČER) in pesnikovo bivanje je prisiljeno, da obstaja ravno na tistem robu, meji, kjer bi (ki poimenuje) — pomen (predmet, pojem, ki je pomenovan). To nas pa hkrati tudi opozarja, da se je Molk. Beseda zakriva bistvo, namesto da bi ga odkrivala. Izohod je mogoče v tem položaju res samo v besedo sledimo lahko temu vprašanju tja v antiko, recimo Platona (Grafenauer ga sam omenja v pesmi PRED JENJE 2) in tu se srečamo s teorijo o ideji kot rešitvi, bistvu, esenci in o realnem predmetu kot o spetnetku bistva. Beseda je nosivec spoznanja na od videza k bistvu, je potemtakem samo nosivec nečesa, in v tem trenutku nezanesljiva, sumljiva. Prava beseda bo samo tista, ki govori o bistvu, ideji, esenci.

In res. Grafenauerjeva pesniška intencija v prihodnji zbirki je vsa naravnana samo v iskanje besede jezika, ki bi izrekal bistvo. Bistvo so pesniku prvotno, izvorna razmerja med bivajočimi elementi na svetu, in prava beseda bo seznanjala človeka s temi razmerji ne kot o posnetku, ampak res samo kot o nepnarenjenem bistvu. Zategadelj Grafenauer ne išče same take besede, jezika, ampak išče takšen način sporočanja, pa naj bo kakršenkoli že. Vendar je pri svojem iskanju zašel v očitno stisko POIMENOVANJA. Ni mogoče je namreč v trenutku razbremeniti zadnje stvar in jih potem v trenutku spet poimenovali z istim jezikom, ki bi izrazil njih bistva. V tem priznavanju iskavec vedno znova zabeda ali na spomin, ki je zgodovinska obremenjenost, ali na predstavo navedi, ki je obtežena z nebistvenim. Grafenauer ima s sabo dostoj še polovico poti: posrečilo se mu je stvar razmisleti, se vrniti na njih začetek, ne more pa se na novo poimenovali s pravim, svojim jezikom. Zato Grafenauer ni v stiski jezika, ampak v stiski POIMENOVANJA. Pristal je razumljivo, oziroma vsaj za zdaj ostaja, v BESEDI MOLKA.

Molk je tvoja beseda, (HISA) Svet se izpoveduje očesu z jezikom vsega neizrečenega ... (TU SI)

Molk ni sporočanje, je pa gotovo bliže prvobitni resnici kakor beseda, ki je šla skozi nešteto filtrov pri tem zgubila sporočilno resnico, ki ga je prinašala o svojega začetka s seboj.

Tišina te poimenuje s tem, kar si, in ne z imenom. (NOC)

Molk je torej izhod v silo. Tako neposredno občutje, kakor je recimo sporazumevanje med rečmi, in je pa vseeno rešitev pred razkolom, ki je nastal med besedo in bistvom, ki ga ta beseda NE izražajo pred razkolom, ki je zajel to bistvo in predstavo njem: vse to se namreč nenadoma ločuje, odtujuje

siljeno, da obstaja ravno na tistem robu, meji, kjer bi morala njegova komunikacija to ločenost odpravljati, jo pa zaradi stiske poimenovanja nasprotno povečujati. Beseda zakriva bistvo, namesto da bi ga odkrivala. Izohod je mogoče v tem položaju res samo v besedo sledimo lahko temu vprašanju tja v antiko, recimo Platona (Grafenauer ga sam omenja v pesmi PRED JENJE 2) in tu se srečamo s teorijo o ideji kot rešitvi, bistvu, esenci in o realnem predmetu kot o spetnetku bistva. Beseda je nosivec spoznanja na od videza k bistvu, je potemtakem samo nosivec nečesa, in v tem trenutku nezanesljiva, sumljiva. Prava beseda bo samo tista, ki govori o bistvu, ideji, esenci.

Misel je, kakor pravimo, v molk segajoči začetek, (DOM) Izpraznjeni votki misli se vračajo na začetek, (PESEM)

Vse besede je treba vrniti na njih začetek, to je v misel, pobudo. Tako di dosegli avtentično občevanje med stvarmi, kakršno je bilo na samem začetku. Za preči bi morali v ta namen vse zdajšnje podobne, predstave, kajti te predstave so že toliko navezane na določene zgodovinske okoliščine, da samo molko pri sporočanju resnice (USODA). Smisel zategadelj utrapada od netočnosti, zavoljo vseh mogočih metamorfoz, ki jih doživlja beseda od izvirnega odnosa in izvirne potrebe po sporočilu o tem odnosu pa do svojega končnega učinka (SPREMEMBE). Svet zato sploh ni resničen svet, ampak neki svet spominus, tuk, kakršnega delajo predstave in zgodovinska obteženost, torej je zmerom v zaostanku za resnico, ni nikoli resnica (NOZ NA OCEH). Sleherni poskus totalnega poimenoovanja se zniči pred steno, ko bi bilo potrebno misel ubesediti. Takšen poskus človeka v istem trenutku tudi omeji, beseda se mu odtuje in ga izda.

potem se ti upre tudi beseda, bruhaš in to je, pravijo, ta smrtna stiska. (STISKA)

Se več. Ob slehernem poskusu avtentičnega predmetnega občevanja razpade tudi molk (GROZA), edini položaj, ki je Grafenauerja kolikor toliko zadovoljeval. Šele tu doživi resnično krizo poimenovanja, brez rešitve je ostal pred svetom, nem:

Svet je zalizan vase s tihimi pomeni. (PAST)

Zakaj je Grafenauer obstal pred upanko, pastjo nemočen in zavezanil usi? Svet lahko živimo nepovne, prvobitno, aktivo, sporočati pa ga ne moremo tako. Sporočamo ga skozi zrcalo, posredno, stalno v neki drugi poti podobni, predelano skozi zavesti, predstavo, besedno zvočnost in mnogopomenškost. Grafenauer hoče sporočiti svet brez vsega tega, brez odseva. To

TRŽAŠKI „ZALIV“

Samo dejstvo, da držimo v rokah novo slovensko revijo, nas navdaja s spoštovanjem, nekakšno pieteto, izvornim navdušenjem. Veseli smo, ko listamo po zgornjih straneh, zadisi nam tiskarska barva in vonj papirja — kot da se je rodil nov zavzevik in vojskovanju lepega.

In potem začnemo z branjem, iščemo vzemirljivo, novo, nekaj, kar nam bo pokazalo pot v skriti območja misli, nas popeljevalo v nove pokrajine, nam za trenutek pomagalo pozabiti na dejanski svet in živeti nek popolnoma svež svet drugačnih dimenzij. Ko se o novem pogovarjamo v seminarju, na ulici, in knjižnici, imamo slej ko prej v mislih literarne in filozofske tokove, ki posebno na zahodu poskušajo prebiti zid tradicionalne metafizične misli, ki hočejo v temelju spremeniti naš odnos do literature, pa se jim to, včasih bolj, včasih slabše, posreči. Takšnim pričakovanjem se ne odpovemo niti pri branju »Zaliva«. In zato nastane v nas konflikt: ali ohranimo svoj odnos do revij tudi v tem primeru, a se na ta način ne odpovemo niti strogi kritični sodbi — ali ta odnos spremenimo, torej »Zaliva« vrednotimo z drugačnimi merili, tako pa seveda takšno pisanje klasificiramo v drug nivo in primerljivi; ugasne.

Bržkone ne bo mogoče uporabiti nobenega od teh vrednostnih sistemov, neustrezno bi bilo namreč iz naše situacije vrednotiti nekaj, česar nismo izkusili — ohranjati bi tisto držo (ki jo sami kritiziramo) — ki komunicira z vrha navzdol — to pa ne bi bilo pošteno. Tržaška situacija spominja na limitno situacijo in so torej dejanja, ki so znatraj je storična v nekem pomenu limitna, absolutna dejanja. In ta dejanja so: boj, obramba, napad. Vsa revija je sama polemika na temo nacionalnih bolečin, iz vsake vrstice diha zavzetost za nadaljnji obstoj slovenstva, sleherni trenutek je prisotna bojazn in skrb. Brez dvoma je, da se mora današnji tržaški Slovenec postavljati v takšno držo, da mora v boju, ki smo ga znatraj meja že dobojevali, se bojevati.

Čim pristanemo, da je način, ki ga »Zaliva« v svojih zapisih ubira, edino možen, tako rekoč eksistenčni način, postaja naše doživljanje »Zaliva« popolnoma spremenjene narave. To postaja doživljanje nečesa elementarnega, nečesa hitnega, nečesa vseobsegajočega, nečesa novega.

Sinteza, ki jo je med aktivističnim pisanjem in umetniško besedo napravil Marko Kravos, je morda najuspješnejša. Trenutek, ko bolečina neha biti papirnata, deklarativne narave in preraste v umetniško kladivo, ki kleše ostro in uporno v mar-mor, postane bolečina z odmevom in akcijo v najpoinjšem pomenu te besede (Jurijane pismo, Pesni). Proza Pavleta Zidarja je prav tako ubrana v bojevito, včasih tudi resimintno atmosfero številk. Vprašanje jezika in narodne zavesti se prav tako limitno in holočje postavlja tudi na Koroskem, od koder Zidar zapisuje svoje snarodnostno razočaranje (Nedelja). Najzanimivejši prispevek so Glose 65 Borisa Pahorja, ki so posnetek jedra bo-leče tržaške mentalitete. Pahor glorifica pisanje italijanskih Tržčanov, poleg tega pa prav v esejistič-

nem tonu opisuje razmere na Tržaškem in nam skoz te podaja podobo zamejske problematike v najvernejši in najpretpreseljivši luči.

»Zaliva« velja prebrati. Obogatj nas v včasih samozaverovanem prepričanju, da je dobro in prav samo tisto, kar se poraja v strogem centurisu, hkrati pa nas opozarja na vrsto političnih pomoti, ki smo jih počenjali na račun rojakov v polpretekli dobi in pomoti, ki jih vse prepočesto počenjamo tudi danes.

D. R.

ESTETIKA STVARI

Najbolj čist primer prisotnosti biti v videzu stvari je luknja. Bit je nič. Tako kot če s kredo napišeš KREDA.

Topografska pesnija je sprejemljiva na dveh nivojih. Zgodovinsko prvi je nivo prisotnosti biti stvari v videzu. Ta nivo je optimalno odprt, dokler ga gledamo. Optimalno zaprt nivo je raven racio sistema. Nosilci racio sistema so kompozicije dogovorjenih znakov. Pisava je limita razuma. Pisava je konj.

Dogovorjeno je, da stvari urejamo. Sami po sebi je urejen je svet. S podnaslovi pri topografski pesniji razparceliramo odprto. V krogu je toliko dajlic, kolikor je kroga. Polna luna je videz videza. Kompleksnost paradoksa je ostvarjena.

Reklama razrešuje problem usmerjenosti komunikacije. Reklamo komponirata barva in beseda kot stvar (stvarnost besede), lahko tudi besedna zveza kot stvar (stvarnost besedne zveze). Barva deluje optimalno stvarno, beseda optimalno topografsko in avdialno optimalno. Stvar je vzburjena sama v sebi valovi valovi valovi.

Spodaj v veži so ostudne barve in črke. Črka je nosilec črne barve, ki na rumeni ne obseja. Črka pa je tudi stvar, ki se v svoji stvarnosti spreminja. Od barve drugačna raven ostvarjena črka oziroma znaka kot stvari, je raven besede — podnaslova, za katero stoji določen svet. Črka oziroma znak še vedno manifestirata svojo stvarnost, neuničljiva sta. Tako propade racio.

Dogovorjeno je, da stvari urejamo v določen svet (v svet ki je določen). Črka P je bela, oster je modro, prometni znak pomeni parkirni prostor. Esenca je bila pred eksistenčno. Nivo razumevanja se vedno zanima, kaj je bilo pred stvarjo, da jo potem lahko uredi. Malo je izven sveta stvari, ki so iz rade. Nivo gledanja in poslušanja ugotavlja nereseno stvari v stvari sami, eksistenca eksistence. Urejo lepe je umetnine, lepa je vsaka stvar.

Za besedno zvezo KOLESA PARTIZAN SUBOTICA ne stoji ničesar. Sama po sebi je le zveza, ki je. Kakšna je ta zveza, zvezo, ne po-meni je takšna ali drugačna, grafično, zvočno, psihično skladna ali harmonična. Ničesar ji ne predpisujem, ničesar zapisujem, sprejemam jo takšno, kot je, torej kot je ne po-meni. Sama po sebi je zveza, ki je, samo kolikor je takšna, kot je. Bivanje in takšnost (danost) bivanja komponira ta svet posamezne stvari.

I. G. Plamen

je nemogoče, dokler imamo na voljo samo besedno obdevalno sredstvo in dokler je Grafenauer sam besedni umetnik. Grafenauer hoče spregovoriti z drugačnim sporočilom (Zalc npr. je spregovoril z jezikom iz zemlje), a ne samo, s kakšnim. Niti on sam ne ve, s kakšnim, saj ga išče. Najde pa ne. Njegova dilema je potemtakem globlje, ontološke narave. Izvirno poimenovanje ni poimenovanje sveta s pravimi, resničnimi imeni. Od takrat naprej se traja nesporazum, nedorečenost, od takrat naprej se mučimo, da bi naposled vendarle že naredili enačej med bistvom in besedo, da bi naposled vendarle še lahko sporočili prav to, kar hočemo sporočiti, in ne zmerom kaj drugega. S tem bi namreč zdajšnjo podobo sveta, ki je najbrž neresnična, nadomestili s prvotno, resnično. SPREMENILI BI TOREJ SVET.

In to Grafenauer v resnici hoče. Hučo se molli, kdor misli, da obtožuje pesnik besedo kot element jezikovne ureditve, da je nezmožna, nezadostna (tako misli npr. oficijalni kritik Jože Snov in Delu). V tem primeru bi namreč obtožil sebe: zakaj beseda TI NI DANA, ampak SI JO DAS. Ko jo uporabiš, ji določiš pomen in vlogo. Če ti postane nezadostna, nezmožna, je to zanesljivo znamenje, da je ne znaš uporabiti, da si torej nezmožen, nezadosten sam. Grafenauer govori vsekoli o žetji po prvotni podobi sveta in o možnosti, da bi prvotna razmerja lahko ustrezno sporočili. Za zdajšnjo podobo mo zdajšnja beseda zaodča.

Vse, kar sem zapisal doslej, mi pomaga razložiti, zakaj se je Grafenauer v drugi polovici svoje zbirke odvrnil od nerazrešljivega voola stiske jezika in razširil tematski obseg knjige ter se v tem približal VEČERU PRED PRAZNIKOM. Če je doslej pridiral k bistvu na področju besede, občevanja, se zdaj prestavi na področje bivanja sploh in išče tu k izvirni podobi sveta. Pref sem ugotovil, da je to eno in isto. V središču ostaja prizadevanje bivati popolnoma s svetom in neposredno z njim.

Znamenada z enim samim sunkom odpade s tebe vse, stojiš pred svetom sam-do-konca-tu. (SAM)

Nedvomno morem za drugi del STISKE JEZIKA zapisati, da ga Grafenauer nadaljuje s konca VEČERA PRED PRAZNIKOM, seveda iz tiste odprte pesniške dikcije, ki mu je tam dajala mnogo možnosti za naprej, in v bistveno spremenjeni situaciji, ki nima na sebi niti sledu romantičnega več. Nasprotno, tista samotna streha pomirjenosti, ki je tam tako godila trepetemu ali trpnemu lirskemu subjektu, postane zdaj preklestovo, ovira, da bi se taisti subjekt lahko izgriral z novim položajem:

Daleč si v mrzlih krajih; trd kot od starosti se hoče vrniti, a si zaletel v ta biti-mimo-sebe-sam. (KREMLJI)

V VEČERU PRED PRAZNIKOM je izvirala stiska lirskega subjekta iz nekega abstraktnega sloga med njim in objektiviteto. Osebek se je reševal v več fiktivnih resničnostih — to sem imenoval za tipično romantično potezo. Zdjaj, ko je v STISKI JEZIKA subjekt sprejel eno samo, edino možno realiteto, in ko ključu temu ne more popolnoma bivati v njej, se prenese stiska znatraj subjekta in se pojavi kot eksistenčna tesnoba. Človek je prepričan na ljubo in neljubo trdi realiteti, ki se razodeva v podobni prostora in časa, stoji pred njo kot pred zakletko skalo; hoče se ji vsiliti, da ne bo več tu, upira se ji (tega romantični junak nikoli ne dela), ta pa ostaja kar naprej potegnjena v skrivnostne pomeni. Človeka zgrabi eksistenčna tesnoba v obliki nemoci, strahu itd. Takšen je razpoloženi prostor zadnjega cikla ELOHIM, prostor, kjer je sleherni človekova akcija tvegana in boleča. Nedoločena grožnja, ki poteka sprva iz vsega, celo iz mrtvih stvari, se v slednjem pesmi konkretizira v podobo nepričeno bližajega se Elohima, ki terja od subjekta končnega obračuna.

Njegove oči zrejo srepo kot dve kačji glavi, molk vaju zapleta, zmerom boju sta si blizu. V očeh mu publikata srč kot sikajoči jeziki. (ELOHIM)

Zanimivo. Tudi v svoji drugi knjigi zapuša Grafenauer pesniško govorico tik pred razestitvijo usodnega spopada, ki ga je tako dolgo pripravljali. Ustvaril si je s to odprto situacijo sijajne možnosti za nadaljnje poti.

Na koncu naj omenim še stitno sredstvo, ki je tako značilno za Grafenauerjev pesniški izraz: mislim na pisanje v drugi osebi edine (samo ciklus PODOBE je napisan v običajni izpovedni prvi osebi). Funkcije tega stila je težko določiti: včasih gre za navadno INVOKACIJO, nagovor na konkretnega naslovnika, recimo na bravca, v imenu katerega govori pesnik. Se večkrat pa se zdj, ko da je druga oseba uporabljena samo zato, da izraža z njo pesnik brezgledna dejanja, se pravi, da izpoveduje vsesplosna, časovno neomejena dejanja. Zanima ga sama narava dejanja, agens pa ne. V tem drugem primeru seveda ne moremo govoriti o imitaciji. Predvsem s tem sredstvom doživlja Grafenauerjev teksti neki prizidajeni zven, ki ga v zadnjih treh ciklih stopnjuje še zdaj bolj, zdaj manj vezana in urejena pesniška forma, močno spominjajoča na Strinjo. Enako emotno voljo razkrija navezadnje tudi Grafenauerjeva gradnja metafore. Ta ostaja dosledno na ravni primerjav, tako da zadržita oba primerjava elementa, primerjana s KOT in KAKOR, vse svoje temeljne lastnosti. V tem pogledu je Grafenauerjeva beseda zelo razumljiva, konkretna.

Herman Vogel

miroslav dimitriev

intermezzo na glavni ulici (snobovska elegija)

I. Za hrbotom jo hrabrim za ljubezen
Ti baje gledaš
zaverovano v izložbe
a vem da se sprašuješ
zakaj te tako odkrito gledam
ali sem neotesanec
ali sem zapoznani
pubertetni premožni huligan
ali pa me je očarala tvoja nova pričeska
tvoje noge
morda (oprostite izrazu)

Nesramen sem mrščiš se v izložbi
v kateri vidiš da se ne umikam
da se celo niti ne pretvarjam
da opazujem sosedno izložbo
Končno se obvladaš in odideš
z odvratnim zanesljivim korakom mladih
velemestnih dam ki so
kadar odidejo iz kina po Antoniju
bolj ravnodušno kot Monica Vitti
(zakaj
zato
ogabno je
življenje ljubezen še celo
celo še
kon balex)

2.
Nasmeh za snoba
In odhajaš
ne da bi zvedela
da je prej
skozi tvoj polprofil blisnil
morda naključno
nasmeh ki ga iščem: celo življenje
ki sem ga že nekajkrat našel toda
vedno me je potrla tisto:
Veš kriminalne filme imam

čajčaja pa obožujem
Kaj se jezis
Ti se vsaj imaš za

naprednega
Bach in Mozart sta pa
rekvieme in podobno pisala
Miljkovića Popa prvič

slušim
ah z moderno poezijo ne izgubljam časa
vseeno sem lani v »Ježu«
prebrala »moderno« pesem
Kaj fovisti so ti všeč
Kako kako
Barva jim vse pomeni
potem so še meni všeč
Kar pogled tisti chevrolet
kakšna famozna barva
kajne

Kajne kajne
punca
kdo ti je pa potem dal
ta poduhovljeni nasmeh
da bi se igrala s staromodnimi
ki še vedno
štiri Beatlese milijonarske
za enega socialno zavarovanega
dajo pesnika

3.
Zelena upanje o Rdečem dogodku
Izza vogala za katerim si zavila
divje zaškrta nervozni Volkswagen
brez vsakršne zveze z mojo ljubeznijo
Moram te čim lažje pozabiti

Naključna
odtisnem se z lažno nadmočjo na obrazu
In moja dresirana kri se že
skromno ustavi pred svojo barvo
ČAKAM KAKOR TOLIKOKRAT
ZELENI SEMAFOR

radomir rajković

moj drug i ja idemo na vikend

Te subote smo napustili grad.
Svako se vratio svojoj kući.
Prijava košulje, mala tabla čokolade za sestru,
kutija cigareta za oca — to je naš prtijag.
Majci nismo nosili ništa.

Te subote, još je trajao dan,
napili smo se u krčmi Laze Pivničkog,
hvalili se ko je s kojom devojkom spavao,
pokazivali nepismena pisma naših drugova
iz vojske,
prepričavali davne tuče i davne pijanke.

Te subote, u panonskoj noći,
bauljali smo ulicama, lupali u niske prozore,
bili smo tako hrabro ljudi,
pevali smo bestidne pesme,
zaricali se na večna drugarstva.

Te subote, pred vratima naše kuće,
naglo smo se uozbiljili,
igrali se sa psom koji nije lajao,
mahnuli prema zvezdanom nebu,
kazali: Dobro veče, i otišli na spavanje.

JEAN PAUL DEMURE

VEČNOST

Nihče se ne zna okoristiti z dežjem Mora vam biti toplo roke na toplem v žepih telo na toplem v srajcah hlače puloverji Samo glava ima nekaj od dežja Misli bi morale slediti ritmu dežja Dež je večer Ne tak dež silovit in pomešan z vetrom Ne tak dež ki potuhnjeno pljuva Tak bolj počasen in lep in ki se ne ozira na vas niti v slabem niti v dobrem Kraljevski dež in svečan dež nepomembnih dni

Dež je večer Ko me naskakuje sonce mislim kako tam doli nekje drugje dežuje kraljevski dež in plemeniti dež večnih dni Ni treba gledati zemlje Tam vidite vodo luže potočke ki se jim hoče ogniti glava in telo in egoistične noge in glava izgubi ritem dežja kajti misli so lahkomišelnost in brez nadaljevanja Treba je korakati počasi Če hitite to pomeni da hočete misliti na napačno toploto blago-stanja Blago-stanje je vedno suho Na suhem in v zavetju

Dež je na ulici Ni treba gledati zemlje ni treba gledati neba Sicer pa dež natanko ve kaj vas ovira pri tem Treba je gledati točno na meji med strehami in nebom v zavetju vek To kar imenujemo obzorje dežja V mestu je to zelo težko Ni treba videti reklam ki se bolj in bolj dvigajo da bi sledile in prehitile in ustavile pogled človeka ki uhaja in ga obkrožile ga ustavile ga zadržale ovirale misli da bi sledile ritmu dežja Če vas prime opazovati neon črke prodirajo in dež postane nadležen in misli se zadevajo druga ob drugo da bi se spojile v N-O-G-A-V-I-C-E R-I-O zeleno rdečo modro na vrhu zeleno spodaj O-I-R RIO NOGAVICE in dež postane nadležen

Zaradi tega morajo biti ulice ki jih ne morete prenašati ponavadi nekoliko ozke z visokimi hišami katerih deviško čisti dimniki so kot izrezani na obzorju dežja in strehe kot device snažne in idealne nekoliko oddaljene pred vami brez reklam reklamnatih magazini reklamnatih izložbe reklamnatih magazini

To so ulice ki jih sovražijo ljubimci ulice brez udobja in brez blago-stanja in brez zavetja v primeru dežja Kajti ljubimci in dež plemeniti in kraljevski to je družina treh kjer dež zmaga nad prvim in drugim skupaj in dež loči ljubimce ki nimajo zatočišča Zalostno zatočišče razsvetljenih kavarn razsvetljenih ulic razsvetljenih z neonom

Ljubimci imajo rajši sonce Kajti treba se je okoristiti z dežjem in se mu dati ves in ljubimci se rajši dajejo drug drugemu in se okoriščajo drug z drugim Oni rečejo Pridi se okoristi s soncem in so veseli toda lažejo si Na dnu njih samih prav dobro vedo da od sonca ni koristi Sonce se ponuja in prav nič ni treba da se mu date in da vas vzame Hočem reči da ni težko narediti da se vse zgodi naravno brez bolečin kot da bi ženske ne rojevale devic kar bi bil višek beda- ste sreče Sreča kjer ni da bi bil nemiren kjer ni da bi bil pozoren na srečo ki dela srečnega

Tako se torej dajete soncu mirno z zaupanjem z ravno prav poleta s kratkotrajno hvaležnostjo da se takoj nato umaknete svojemu blagostanju v dvoje Tega ni treba hoteti ljubimcem da bi sovražili kraljevski dež da bi rajši od tega imeli sonce brez ritma in brez misli sonce okroglo razcveteno kot polna luna Sonce ki ničesar ne zahteva in daje vse To je že tako težko da bi se ljubili tudi po ulicah sonca in motnega neona

tudi v razsvetljenih krošnjah polnih sonca In ptičev Otroci so izbrali najtežje za temelj njih samih in si čuvajo kotiček sonca za mrzle čase ko se ne bodo več mogli ogreti brez pomoči njegove misli čase kraljev-skega dežja

Toda za tistega ki se more dati ker je njegovo srce prazno ker je njegovo telo toplo njegove roke njegove noge za tistega ki lahko pozabi svoje srce svoje telo torej je treba korakati počasi in gledaje obzorje dežja in pustiti da misli končno udarjajo svoj večni in kraljevski ritem

Ni treba dežele Poti so težke in obzorje preveč da-leč celo skrito za gorami in misli se zadevajo druga ob drugo na poti k vejam na nepremičnem obzorju in znova igračkane kot metulji ki mislijo na vse in ničesar ne čutijo

Treba je korakati po strogih in negibnih ulicah z očmi uprtimi v ideal omejen s strehami ki rišejo svoje dimnike na obzorje dežja Torej se lahko včasih ustavi-te in opazujete skrivnostne igre ki jih nikdar ne bo-do poznali tisti ki beže ali tisti ki se zavarujejo s klo-bukom z dežnikom s časopisom in ki morda mislijo da so med tekom in skrivanjem pozabili na svet Videli boste žleb ki mu manjka čisto majhen košček ravno pri izhodu v glavni žleb in videli boste deževnico kako premaguje kanalizacijo mimoidoče odtok in kako poskakuje in se verži vzdolž zidu hiše in se razprši v predrznih kapljicah in zopet postaja za trenutek pra-vi ugledni dež in konča kot da

Naučili se boste da se ptiči ki imajo morda manj čute za ritem česar ne povedo njihove peruti včasih zatečejo v nedokončane zgradbe in spustijo žalosten in vlažen klic Spoznali boste da ptiči nimajo enakih sodb o vrednosti kot ljudje in da zanje (ptiče) zastori stekla ogenj kadečega se lesa ne pomenijo blago-stanja ampak da je luknja v nekem bodočem oknu v pu-sti družbi betona okruškov desak umazanije in prahu zanje simbol zadovoljstva in varnosti

Toda predvsem toda predvsem se je treba pu-stiti poplaviti od tihega in dobrodejnega ritma dežja Ne sme se pustiti da bi ušla prilika vzeti si košček več-nosti okušati in uživati udarce srca večnosti

Nihče se ne zna okoristiti z dežjem hočem reči dati se popolnoma brez vsake misli brez vseh občut-kov razen enega o lahkotnem in večnem potrkanju življenja na vrhu lobanje

Morda boste videli mladeniče sanjaje hoditi z ro-kami v žepih To je samo zato da uspravijo bolečino in se tolažijo opazovaje svojo nesrečo ki se zdi ta-ko večja zaradi njihove telesne stiske zaradi tega dež-ja ki pada na njihovo ravno telo Pogledajte v kaksnem stanju sem Kajti žalostni ljubimec ni nikdar sam Najbolje v njegovi samoti je ljubica še vedno poleg njega in to zato da ga omeha da bo prestal dež

Ne Ljubimci sovražijo dež tudi kadar jim služi Toda če ste toplo oblečeni in torej svobodnega srca

Torej je treba hoditi po pločnikih in gledati stre-he in samo čutiti In morda včasih se ustaviti pri teh izrednih igrah ki ne pripadajo nikomur arugemu kot kraljevskemu dežju plemenitemu in počasnemu Tre-ba mu je dati svoje srce da poslej obe bijeta v istem vznesenem ritmu in da mir na svetu ne bo več prazna beseda Treba se je prepustiti se napihniti od sreče vzemanja in dajanja od mirnih pogob ki nikjer ne obstajajo Treba je pregnati vse misli in se srečno smehljati kot tisti s sonca ki vedo da je bila ta zado-voljnost ukradena lažnemu potuhnjenemu poželenju po zavetju in blago-stanju Da je bilo treba premagati to srce in to telo predno ste ga dali

Toda kmalu bo ojoj! ljudi ki se ne bodo bali dežja nič strahu pred njim in torej nič žrtvovanja In tisti tam vedno kričijo pod dežjem in pojejo korakajo z istim korakom kot vi poleg vas in ne spoštujejo vaše vere In glejte izvlekli so vas iz resnice in večnosti

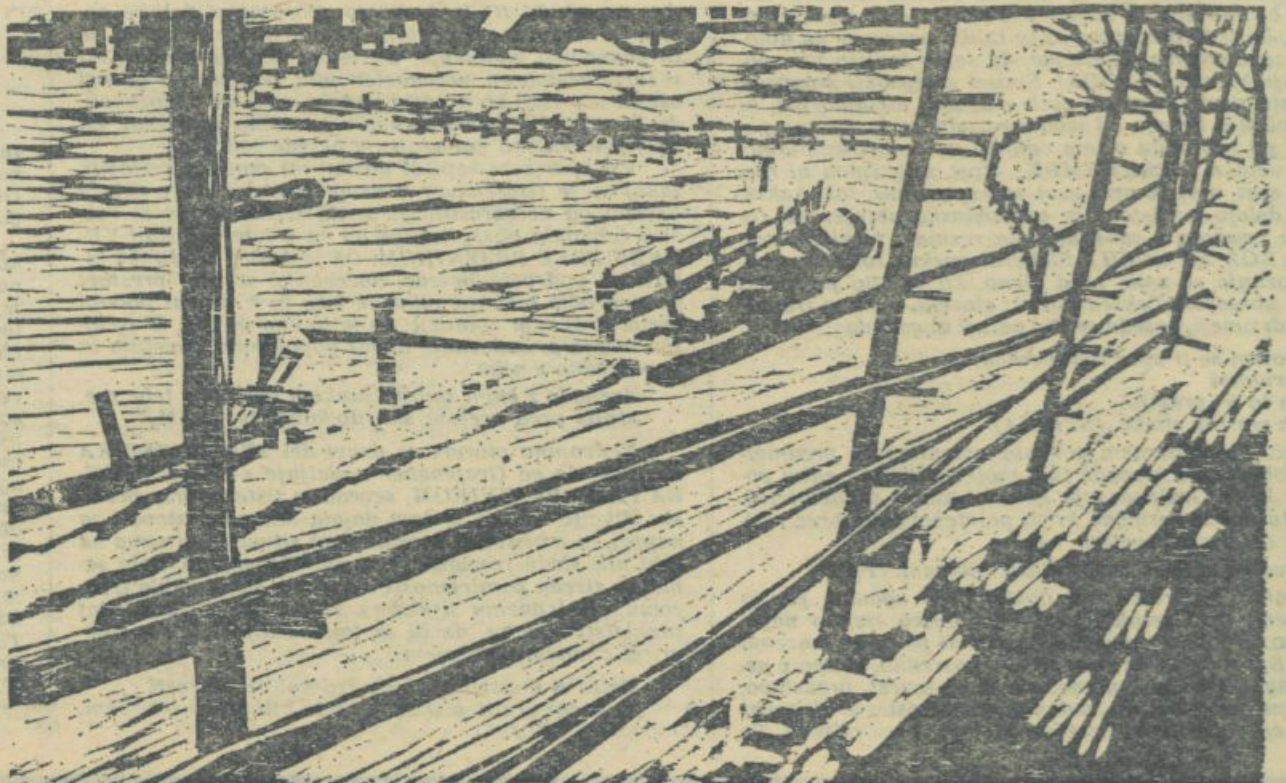
In glejte kako čutite hlad vaših rok in vaših nog in vašega telesa praznote vašega srca glejte kako opa-zate reklame in zatočišča

Torej hitro vrtni se morate domov da se posušite popijete nekaj toplega poslušate na vaši strehi ritem dežja ki je bil prekinjen v vašem srcu zaradi nestal-nega ritma zaradi brezumnega ritma sveta

Toda ne bojte se
Dež je večer

Prevedel D. R.

VEČNOST prevajamo iz januarske številke Les Temps Modernes kot morda najznačilnejši tekst iz vrste skupaj objavljenih tekstov in pesmi podobne usmeritve.

Razni izpadi, apolitičnost in konformizem, opozarjajo na problem idejne usmeritve in družbene pasivnosti mladine, še najbolj študentov in dijaštva. Ker pa je vsak študent prej bil dijak, je ravno srednja šola pri oblikovanju pogleda na svet ter osebnosti in pri politični aktivizaciji pomembnejša.

V srednji šoli se vključijo dijaki v proces, ki na njegovo življenje zelo vpliva, kajti to je doba formiranja osebnosti, svojega mesta v družbi in svojega odnosa do družbe. Vemo, kakšne ljudi bomo za naš razvoj potrebovali: strokovnjake s širokimi ustvarjalnimi sposobnostmi tudi na področju družbenih dogajanj, ker je le s tem zagotovljena kontinuiteta razvoja socializma. Hkrati pa ugotavljamo, da večina mladih strokovnjakov tem zahtevam ne ustreza, čeprav so v večini vendarle boljši od starejšega kvazistrokovnega kadra. Vzroke temu lahko iščemo na univerzi, srednji šoli in v vsem ostalem družbenem aparatu, ki posredno ali neposredno vpliva na izobraževanje, vzgojo. Na to pa vplivajo prav vsa družbena dogajanja, uspešna prav tako kot neuspešna.

Ce torej danes nismo zadovoljni z družbenopolitično aktivnostjo šolske mladine ne v šoli ne pozneje, potlej moramo iskati vzroke za takšno stanje, ki je prav gotovo skrbno vredno, v celotnem družbenem mehanizmu, kajti vsak pojav v zavesti ima svoj resničen vzrok v stvarnosti.

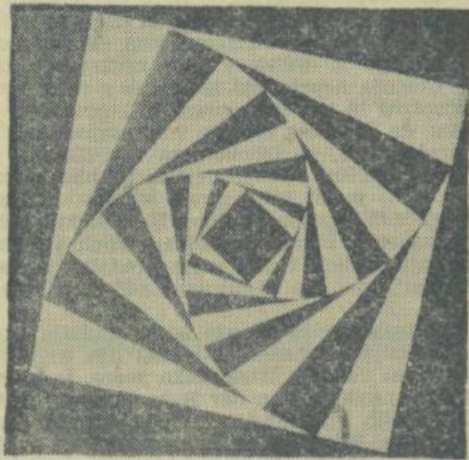
Kaj nas bode v oči pri tej mladini? Družbenopolitična neangažiranost v najširšem smislu, slab odnos do šolskega dela ter s tem slabi učni uspehi, nezanimanje za družbene probleme ter za razvoj, konformizem, huliganstvo, oblikovanje stališč, nasprotnih naši družbeni ureditvi. Vse to opazamo pri današnji mladini, ki se šola, in tudi pri ostali, le da so v primeru študentov, dijakov za družbeni razvoj posledice nevarnejše, ker bodo ti pač zasedli odločilna mesta v proizvodnji, upravi, šoli itd. Ponekod teh ekscesov ni videti, kljub temu pa menim, da je splošno stanje slabo. Zakaj?

Od kod družbenopolitična pasivnost? Vemo, da dijaštvo malo sodeluje pri komunalnem samoupravljanju, da se ne meni, kaj prida za samoupravljanje, da se ne vključuje v druge politične organizacije, da ga le redko vidimo na zborih občanov ali volilcev, na javnih tribunah, da ni čutiti recimo neke gimnazije na vsem področju, od koder so njeni učenci. Na podlagi teh in drugih ugotovitev smo dejali, da je ta mladina pasivna. In tudi res je, vsaj v smislu naštetega, obenem pa smo vsaj dijaki in študentje dobro seznanjeni s tem, kako naše dijaštvo kritizira in obravnava družbene dogodke, seveda privatno, nejavno, kako je pripravljeno za pogovor o družbenih vprašanjih, kako jih to zanima, toda le tako dolgo, dokler jim tega ne ubijemo. Kritičnost in želja po spoznavanju sta elementa, ki jih naš družbeni vzgojnoizobraževalni sistem ne zna izkoristiti. Prvega potolčemo in potlej se čudimo, od kod konformisti, ljudje brez hrbtnice in temu podobno; drugega obidem, pa se zopet čudimo, zakaj se naša mladina za nič ne zanima ali pa le za Beatlese, nogomet, western. Tudi srednješolci so ljudje s čustvi, hotenji, zanimanjem, če tega ne kažejo v svojem življenju ali pa napak pokažejo, potlej niso sami krivi. Kaj se zgodi z dijakom, ki postavi vprašanje o perečem problemu, pa mu profesor ne odgovori? Če napake kritizira, nerodno seveda, ker bolje ne zna, pa ga obtožijo predrznosti, protidružbenosti; če mu šola prepove sodelovati v določenih oblikah javnega življenja, češ da skrbi za red in vzgojo, hkrati pa vemo, da ravno film, klub, pa tudi pomenki v klopi lahko zelo veliko pripomorejo k vzgoji osebnosti. Se bi lahko naštevali, toda namen je dosežen: tak dijak se bo v bodoče ognil tem vprašanjem, postal bo apolitičen, posebno še, če je podobnega mnenja tudi družina; zanimal se bo le še za stvari, s katerimi izraža protest proti stanju, v kakršnem je. Postane vrt, na katerem hitro raste plevel, tako navkljub našim ideologom — vpliv z zahoda.

Poglejmo stvar še drugače: ali ima dijak možnosti sodelovati v družbenem dogajanju aktivno? Po obliki dela — da, vsebinsko — pa ne. Zakaj bi hodil na zbere občanov, se igral samoupravo, delal v političnih organizacijah, če pa v resnici ne bo vplival na potek dogodkov, kajti nihče ga ne posluša, ker niti ne zna vedno prav povedati, kaj misli. Tega se na žalost

NEKATERA VPRAŠANJA MLADIH

v 4 letih gimnazije ali druge srednje šole ne nauči. Dijakom ne nudimo niti možnosti svobodne, javne razprave, kaj šele odločanja, kar sem prej omenjal. Pa je vendar taka razprava prvi pogoj za odločanje. Srečo imajo tisti, ki jim profesor v spontanem razgovoru pove nekaj o sodobnih družbenih dogajanjih, kjer lahko tudi oni povedo, kar mislijo. Danes se bojimo zvedeti za odkrita mnenja ljudi, ker so ti v bistvu bolj pošteni kot so videti in pri dijaštvu je to usodna zmotna. Če ne veš, kaj dijak misli, ga ne moreš spremeniti, toda ko ta svoje mnenje pove, mu rečeš, da je protizakonito in škodljivo ter ga kaznuješ. Ta metoda je policijska, za pravo vzgojno delo zavzet delavec pa bi tu šele začel in po 4 letih pomagal dijakom, da bi se ustvarjalno vključili v družbo. Posledica duševne naravne iniciative in zanimanja je tako znana »nezainteresiranost« dijaštva za družbene procese, kar pa je, kot smo videli, le protest proti nedemokraciji vzgoji učenca kot objekta. Huliganstvo ima iste korene: energijo, ki jo mlad človek ima, izvabi na področju, kjer to še lahko stori. Precej je dijakov, ki so proti našemu družbenemu siste-

mu, posebno pa še birokraciji. Temu pravimo, da so idejni vplivi od zunaj, z zahoda. Rekel bi, da se to le odsevi naše napačne vzgojne politike, kar se zunanega tiče, pa prav toliko vplivi z vzhoda kot z zahoda. Zelja po dobrem življenju je čisto naša; če na zahodu dobro živijo, je le slučajnost, če pa mi naši mladini ne pokažemo jasno realne poti za uresničenje dobrega življenja pri nas, potlej bo to pot posnela po zahodni. Tuje ideologije brez ustreznih možnosti, ki jih mi ustvarjamo pri nas, ne bi živele. Enaka je stvar z religioznostjo, ki je ponekod precej razširjena: stanje stiske, ki jo ustvarja naša družba za posameznike, je podlaga za religioznost.

Drugo pomembno področje, kjer očitamo dijaku nedejavnost, pa je učenje samo. Učni uspehi srednjih šol v Sloveniji so že več let na nezadovoljvi stopnji, čeprav je tudi nekaj izjem. Da bi to popravili, so se

našle nekatere »brihtne glave«, ki zahtevajo ostro izbiro kandidatov za šole II. in III. stopnje, ne da bi vedele, da je pri nas vsakomur zagotovljeno šolanje in da je v družbenem interesu, da čim več ljudi pridobi srednjo in višjo izobrazbo. Sicer pa smo s svojim znanim sistemom internatov in razporeditvijo šolske mreže že veliko pripomogli k ostri izbiri kandidatov, žal ne po sposobnostih glave, ampak denarice. Niso krivi siabi dijaki, če so učni uspehi nizki, ampak tisti, ki teh slabih dijakov ne znajo pritegniti k šolskemu delu. Naj navedem le en primer: dijaki enega četrtega razreda gimnazije v Brezicah so odkrito izjavili razredniku, da jim je snov v šoli popolnoma nezanimiva in da večino pouka presede, ne da bi kaj od tega imeli. Če bi izračunali, koliko ur in energije mladega človeka zavržemo vsak dan s poukom, ki je formainost, bi se verjetno zgrozili. K sreči takšne statistike nihče ne vodi, saj, komu bi pa koristila. Izgovor, češ da so ti dijaki lenuhi, v tem konkretnem primeru ne bo držal, ampak so vzroki drugače: nezanimiv podajanje snovi, slabi učni programi, zato vsled tega dijak ni motiviran za dosledno izpolnjevanje svojih obveznosti. Poglejmo vsako teh trditve po vrsti: tudi na zahtevnejša snov je lahko zanimiva, če jo predava pedagog, ne samo strokovnjak (žal še slednjih manjka), če se nasloni na življenjske primere, probleme. Kaže pa, da naši profesorji za današnjo nagrado nočejo v delo vložiti več truda, saj tako mnogokrat sami pravijo. Dijakov odnos do snovi je po tej plati dostikrat podoben profesorjevemu in družbenemu. Učni programi so namreč ogledalo družbenega odnosa ne samo do posameznih področij človekovega spoznavnega procesa, ampak tudi do resničnega vzgojnega dela z mladino. Trdim, da sta ti dve komponenti po svoji kvaliteti le sad družbenega, toda pravega družbenega odnosa do vzgoje lastnega podmladka do samega sebe v končni fazi. Tu smo se precej odmaknili od deklariranih načel in izraz tega razmika je tudi pasivnost.

Kako je z motivacijo dijaštva za izpolnjevanje osnovne družbene naloge šolarja? Vsak mlad človek ima cilj in to je dobro življenje, tako imenovana dezorientiranost nastopi, ko dijak spozna, da tega cilja ne bo uresničil, da mu nihče ne pokaže prave poti k uresničenju tega namena. Če pa bi to hotela šola narediti, se mora približati življenju in ne sme več dijaka zavijati v sen iluzij o lepi stvarnosti, ki je ni. No, vsakdo lahko potrdi, da dijak III. ali IV. letnika teh iluzij že več nima, da pozna realnost, toda na žalost, v nasprotje uradni šolski doktrini, sedaj ocenjuje sistem po teh napakah. Prikažimo mu jih v šoli, obravnajmo jih, povejmo, da dobrega življenja pri nas še ni, ampak da ga je treba s trdim delom ustvariti. Tudi družbeni cilj je dobro življenje neodtujenega človeka — to naj srednješolec spozna in vidi pot uresničevanja tega načela, ki je danes za marsikoga le papir.

Navedel sem nekaj dvoturnih točk v našem vzgojnoizobraževalnem sistemu, vprašati pa se moramo, od kod so se sploh pojavile. Svoj izvor imajo v dvojnem družbenem življenju — izraženim v ustavi in ostalih osnovnih listinah, in realnem. Prvega kažemo kot realnost, kar ni, drugega ne obravnavamo dovolj, kakor da se bojimo, sicer pa tudi nismo ne kadrovske ne materialno marsikje sposobni. Tu je izvor osnovnih pomanjkljivosti, ki jih očitamo ne samo šoli II. stopnje, ampak tudi ostalim.

O odpravi tega le dve besedi, saj je že vsem znano: šolo približati življenju, boljše predavatelje, uvesti resnično samoupravno delovanje in v šolo kot ustanovo i med dijake dokončno urediti materialno podlago. O tem nimam namena govoriti, zato le še o aktivni ZM na šoli: ker je tovarišica v dopoldanskem delu razprave že jasno osvetlila njegovo delo, bi poudaril le eno: aktiv mora omogočiti popolnoma svobodno izmenjavo mnenj o vsem, kar dijake zanima in boli ter na drugi strani usposobiti dijake za samoupravno aktivnost, ki jo že tako morejo in morajo izvajati. Aktivu torej praktična dejavnost ne pristoja, kajti to naredi ŠS ali RS itd. Ostane naj le vzgojno telo, kjer bo subjektivna vloga učenca prišla popolnoma do izraza.

Ciril Baškovič

ODPRTO PISMO VAM, SINOVIM NAŠIH OČETOV

Pismo neznanega avtorja, objavljeno v zadnji številki Tribune, bi lahko podpisalo precejšnje število bralcev, ki, razočarani nad stvarnostjo, zaman pričakujejo odgovor na povsod pričujoče vprašanje »zakaj tako?« Zakaj je morala umreti naša vera v pravičnost in humanost družbe, ki jo že imenujemo socialistična in jo postavljamo za vzgled vsemu svetu? Še pred nekaj leti smo iskreno verjeli vanjo, majhne in nepomembne so se nam zdele stvari, ki so tu in tam vrgle neprijetno senco na našo zanosno pesem o tem, kako lepo je v naši domovini biti mlad... Prerastli smo rdeče rute in spoznali, da ta mladost ni enako le za vse, pa smo bili pripravljeno zamizati na eno oko in odpustiti družbi to krivico. V nekaj letih se svet pač ne more spremeniti, smo si dejali in nismo hoteli preveč neučakano zahtevati vsega hkrati. Toda zdaj je drugače. Nič več nismo ljubi otroci, ki bodo nekoč v megleni prihodnosti nadaljevali delo starejše generacije, tiste s svetlo preteklostjo in velikimi žrtvami. Znašli smo se sredi življenja, ki so ga do sedaj živeli za nas naši starši, in s tem življenjem (večna otroška nevhvaležnost) nismo in ne smemo biti zadovoljni. Zato so danes naši dvomi najgloblji, pričakovanja največja, naš upor najsilovitejši in zahteve najbolj nestrpne. Čudno nepripravljeni za spopad z življenjem, se otepamo s stvarnostjo, ki jo nekateri živimo, drugi pa »bivajom« bolj ali manj neprizadeto, vsi pa se čutimo prevarane od lepih besed, ki niso našle svoje uresničitve v praksi. In prav ta praksa, tako so nas učili, je marksistični kriterij za spoznavanje resnice. Nekdo od nas je počakal s prstom na to prakso in Tribune je objavila njegove upravičene očitke. Še več, uredniki Tribune so naslovili odprto pismo na tiste, ki so po njihovem mnenju najbolj odgovorni za takšno stanje — na NASE OČETE. Na koga pa bi ga naj sicer naslovili? O naših materah tako ni da bi govorili, saj smo z eno nogo še krepko zasidrani v dobrem starem patriarhatu. Tiste, ki pa so vendarle po svojih

močeh prispevale k sedanjemu stanju, pa so se kot dobre žene, pustile voditi svojim moškim tovarišem in si z njimi seveda delijo tudi odgovornost.

Krivda naših očetov je torej dokazana. Vendar pa dovolite, da vas vprašamo, KATERIM od naših očetov ste predvsem namenili odprto pismo? Kaže, da ste tudi vi, uredniki Tribune, nekoliko pod vplivom naše neodgovorne odgovornosti, v kateri odgovarjamo (in nosimo posledice) vsi, kriv pa ni nihče. Nevarno bi bilo zanikati, da družba kot celota ni kriva za posledice takšne ali drugačne politike svojih voditeljev. Najlepši primer za takšno zanikanje kakršne koli odgovornosti nam daje nemška preteklost. Toda, če gledamo na ta problem s stališča različnih vlog in različnega vpliva posameznikov na neposredno družbeno dogajanje, se nam odgovornost očetov pokaže v drugačni luči. S kakšno pravico terjamo enako odgovornost od naših očetov, ki so vsa leta na svojih plečih nosili breme neposredne produkcije za tiste, ki so prav malo delali, zato pa toliko bolj vdolovati, upravljali in zapravljali, in od teh namišljenih ustvarjalcev socialističnih dobrin ter vrednot. Tem gre priznanje, čast in slava, pa tudi bolj oprijemljive oblike družbenega priznanja za vloženo delo. Rezultati njihovega dela so znani in nam na vsakem koraku bijejo v oči. Kar se tiče materialnega priznanja za to delo, pa je vse bolj skrivnostno, obdano s plaščem upravičenih sumničev in govorice. Nedvomno pravično geslo vsakdo po svojih sposobnostih, vsakomur po njegovih potrebah so si prirožili po svoje, tako, da so upoštevali samo drugi, privlačnejši del. Takšni ste, naši očetje, vi, ki ste se pridružili revoluciji samo zato, ker ste pravočasno spoznali, kam piha veter. Zrastli ste visoko in ne vidite, da ste zavrgli ideje, ki so na začetku kazale pot. Čudite se in ne morete razumeti, da vaši otroci v teh popačenih vrednotah ne vidijo tega, kar pričakujete od njih. Je vaša krivda res samo tolikšna kot krivda tistih naših očetov, ki bodo do pozne sta-

rosti garali na zemlji, v ručnikih, tovarnah in (tudi to je mogoče) v pisarnah, ker pač nimajo dokazanih in potrjenih zaslug in s tem posebnih let in drugih ugodnosti? Kakšno odgovornost lahko terjamo od tistih naših očetov, ki v boju za socializem niso videli lastne kariere, ampak rešitev ponižanih in razžaljenih, rešitev iz razmer, v katerih ni bilo prostora za spoštovanje človeka in njegove največje vrednote — dela. Njihova pričakovanja so postala izgubljene iluzije, njihovih prizadevanj nočejo razumeti niti tisti, s katerimi in za katere so šli v boj. Ljudje smo tako radi ponižni hlapci, ki se klanjajo gospodom. Tako se je zgodilo, da pri nas spoštujemo in cenimo vse mogoče zasluge, zveze, protekcije in seveda denar, ne spoštujemo pa tistega, kar bi moralo biti edino merilo za položaj človeka v družbi, ki se proglašajo za socialistično — človekovo DELO.

In tu se moramo ustaviti in dodati odgovornosti, ki jo terjamo od naših očetov (upam, da smo pri tem, za katere očete gre, istih misli!) še našo lastno odgovornost. Zahtevamo, naj se naša družba razvija po drugačnih, neizkrivljenih načelih. Prej ali slej si bomo priborili pravico, da bomo sami odločali o tem. Toda — ali bomo sposobni uresničiti naše družbene ideale, smo prepričani, da se ne bo ponovila zgodovina naših očetov? Miselnost naše zlate mladine, ki še pomisli ne, na čigav račun se ji tako dobro godi, nekakšen splošni pesimizem in nedelavnost, ki se jima tako radi predajamo, vse to ni ravno vzpodbudno. Krivda seveda ne zadene nas, povsod drugje jo iščemo in marsikje tudi najdemo. Poleg vzgoje pa obstoji tudi samovzgoja, ki jo mnogi med nami priznavajo kot edino veljavno. Pokažimo torej s prstom kdaj pa kdaj tudi nase, na sinove grešnih očetov!

Ljubljana, 11. marca 1966

P. Rapoša

Plenum Univerzitetnega odbora ZŠJ v Ljubljani je na svoji zadnji seji 3. marca 1966 sprejel sklep, da odgovornim v Zvezni skupščini postavi naslednje javno vprašanje:

Naša ustava jamči na vseh področjih družbenega udejstvovanja, razen pri poveljevanju v armadi, enakopravnost vseh jezikov jugoslovanskih narodov. Te ustavne pravice pa se v institucijah, kot je zvezna skupščina, ne da uveljaviti. Ker menimo, da predstavniki ostalih jezikovnih področij, razen srbohrvatskega, ne morejo v svojih jezikih nastopiti enako pravno, vprašujemo:

Zakaj v zvezni skupščini še niso urejene naprave za sočasno prevajanje?

Plenum UO ZŠJ

URE ZASTRAHOVANJA V RODEZIJI

(ANONIMNO PISMO RODEZIJSKEGA ŠTUDENTA MEDNARODNEMU ŠTUDENTSKEMU ČASOPISU L'ETUDIANT)

Ni še dolgo tega, ko je bila univerza, ki je edina institucija te vrste v deželi otok za iskanje resnice v morju borbe za osebni interes. Njeni študentje so lahko, čeprav v določenih mejah, živeli kot člani univerzitetne skupnosti, kot člani celotne družbe v deželi. Prav tako so lahko študentje na kritičen način obravnavali vladno politiko in se jim pri tem ni bilo treba bati niti represalij niti političnega izsiljevanja.

Toda v trenutku, ko je prenehala delovati Centralnoafriška zveza (la Federation d' Afrique Central) in ko je prišla leta 1962 na oblast skupina skrajno desno usmerjenih Evropejcev, se je položaj zaostрил. Ze istega leta je izredni vseučeliški profesor dr. Terence Ranger proglašen za nezaželeno osebnost. Prvo leto, ko je bila na oblasti, je Rodezijska fronta (Fronte de Rhodesie) začela napadati univerzo kot središče prevratniških elementov, ki ga je treba zatreti. Zato so se študentje bolje organizirali, da bi laže kljubovali totalitarnim tendencam vladne politike in grožnje s strani Rodezijske fronte so to združevanje le še pospeševale. Zadostovalo je nekaj nesoglasij in njihovo nezadovoljstvo je javno izbruhnulo.

Aprila 1963 je svet univerze povabil salisburyjskega markija, naj položi temeljni kamen za novo bolnišnico medicinske šole. Študentje so najostreje protestirali. »Groba žalitev za univerzo je,« so napisali v svoji deklaraciji, ki so jo razširili po vsej deželi, ki jo obiskujejo študentje različnih ras, »če je na tak svečan dogodek povabljen reakcionarni konservativec in rasist.« Tudi nekaj profesorjev na medicinskem oddelku je bojkotiralo svečanost. Študentje pa so se udeležili manifestacije, ki naj bi bila ena od najbolje organiziranih ter do sedaj najuspešnejša. In prilika, ki bi morala pomeniti zgodovinski dan za šolsko oblast, se je spremenila v neke vrste slabo organizirano maskerado. Vse to je povzročilo jezo rodezijskih bogov.

Pripadniki osebne policijskega oddelka so začeli nadzorovati in zasledovati nekatere študente. Beli študentje, ki so aktivno nasprotovali vladi, so bili opozorjeni, »naj se nikar ne družijo z ostalimi.« V sami univerzi je bila osnovana skupina vohov Rodezijske fronte. Njeni člani so začeli označevati liberalne bele študente za »izdajalce, ki nam udarjajo v hrbet.« Krog ovaduhov je nabiral svoje pristaše v tajno ligo. Člani te lige so samo pristaši Rodezijske fronte in njihova dejavnost ostaja v misteriozni tajnosti. Njihov cilj so kampanje od vrat do vrat in razširjanje propagande, ki se drugače v javnosti ne bi mogla razširati.

Zaradi takšnega novega položaja so morali tudi liberalni beli študentje kljubovati ne samo socialni osamitvi, ki je bila cena njihovemu bratenju s sovražnikom, s kaffirji, marveč tudi s sovražnostjo, ki je v globini načela njihova upanja. Študentje druge barve in rase (to se pravi Indijci) niso mogli več javno izražati navdušenja nad tem, kar so poskušali napraviti afriški študentje. 15. novembra 1963 so afriški študentje poslali telegram Haroldu Wilsonu in mu čestitali k stališču, da se zavzema za vlado večine namesto za razglasitev neodvisnosti Južne Rodezije. Kasneje so študentje naslovili še dva memorandum v London. Prvi je bil poslan laburistični stranki Vel. Britanije, drugi pa tedanjemu premieru Siru Douglasu Homeu. Zda je vlada nehala tolerirati opozicijo. Pet dni kasneje, 20. nov., je polkovnik Tanner (predsednik Rodezijske fronte) izjavil pred parlamentom, da so se študentje s svojim pisanjem predsedniku britanske vlade spustili v preračunano manevriranje, ki naj bi razburilo javnost in zasejalo preplah. Nastalo je burno razpravljanje o tem vprašanju in predsednik vlade Jan Smith je menil, da je vprašanje dovolj pomembno, da se zanj sam zavzame.

Med tem časom so začeli profesorji zapuščati deželo in bilo je težko dobiti kvalificiran personal za univerzo. Prišlo je sicer nekaj predavateljev UNESCA; toda komaj so stopili v predavalnice, že so jih napadli v parlamentu kot prevratniški element. Velik del publikacij, časopisov in političnih strank je bil prepovedan. Pisanje po stenah je zdaj igralo glavno vlogo.

Manifestacija zoper to grobo omejevanje svobode govora in politične pripadnosti je bila predvidena za 26. avgust 1964. Manifestirati bi morali pred parlamentom. Pripadniki vohunjskega kroga so takoj obvestili posebni policijski oddelček. Kasneje, v času manifestacije, je bilo videti člane tega kroga, kako so plačevali policaje, da so aretirali osumljene voditelje. Policija je tedaj zaprla več kot 80 študentov. Od tega

so bili trije posebej obtoženi po zakonu o javnem redu in miru in bili obsojeni na 6 tednov zapora s prisilnim delom ali pa na globo vsak po 25 funtov.

V eni izmed izjav, ki jo je sodišče prav tako kvalificiralo kot revolucionarno, je obtoženi študent med sojenjem dejal: »Hotel sem mirno in tiho protestirati. Ta pravica pa mi je bila odvzeta s tem, da vlada vsako obliko opozicije z dneva v dan nestrpneje tolerira... Če obstoja nepravilni režim, se z njim ne morem zadovoljiti in mu ne morem biti poslušen. Zato tudi sodim, da je vsaka zveza z vlado sramota. Če pa neham protestirati, se izenačujem z režimom, proti kateremu se borim.« Druga izjava je bila nekoliko drugačna: »Cilj je bil protestirati legalno, kolikor bi bilo to mogoče in ilegalno, kolikor bi to bilo potrebno.« In zadnja izjava je bila še drznejša: »Obstoji režim, ki si je prisvojil naslov vlade, a ne predstavlja večine. Izkorišča zatiranje. Ne obžalujem ničesar, kar sem napravil.«

Te manifestacije in besede so še nadalje skrbele stranko Rodezijske fronte. Aktivnost lige se je povečala. »Unicovn« časopis študentske zveze, je intervjuval vladnega ministra Van der Byla. Pogovor je tekel o najrazličnejših vprašanjih in med drugim tudi o svobodi govora. Minister se je zavzemal za svobodo govora, toda le toliko, kolikor ne gre za »razbrzdano«, ali toliko, kolikor ima Rodezijec pravico (očito je govoril o pravici, ki ne dovoli vsakomur nasprotovati vladi Rodezijske fronte). Povečala se je aktivnost proti »izdajalcem, ki udarjajo v hrbet«. Na nepričakovan način je bil odvetnik Cristie Q. C. imenovan za profesorja prava, Cristie je predan pristaša desnice. Ob svoji inavgulaciji je imel pred združenjem za aktualno vprašanje univerze govor, v katerem je govoril o afriškem nacionalizmu kot o prevratništvu, to se pravi kot o komunizmu, če se poslužujemo terminologije Rodezijske fronte. Cristie je na študente naslovil posebno pismo, v katerem je mnogo govoril o belih študentih, posebno liberalnih in je naglasil: »Ne družite se z drugimi.«

Nekaj dni po teh modrih besedah, je krog ovaduhov Rodezijske fronte javno potrdil svoj obstoj in

se proglasil za Gibanje študentov konservativcev (CSM). V deklaraciji je bilo rečeno: Na začetku tretjega semestra tega leta je bilo ustanovljeno gibanje študentov konservativcev kot posledica odločitve nekaterih študentov in profesorjev. Skupino smo ustanovili, da bi povezali pristaše desnice centra stranke UCRN v trdno skupino, ki bi delovala po principu »V slogi je moč... CSM se upira komunizmu. Upira se tudi masi, to se pravi šolanim Afričanom iz mest. CSM se je zdelo potrebno tajiti, da je bila krog vladnih ovaduhov, vendar svobodno dovoljuje ministrom kot so Van der Byl in Ivor Benson (izposojeni arhitekt iz južne Afrike in duša Rodezijske fronte), »da nam prinašajo filme in govore na naših zborovanjih ali pa nam dajejo na razpolago svoje prostore, kjer se lahko shajamo:« CSM ima dobro organizirano sekcijo v srcu univerze. Ta sekcija se v glavnem shaja v hodniku pred predavalnicami in se predaja misterioznim plesom, ki običajno dosežejo svoj višek v divjem zapriganju. Stvar se vrti okoli UDI, njihova priljubljena pesem pa se imenuje »Vsi se bomo borili«. Petje je monotono, večkrat si slede kratki presledki za govore, ki so očitno namenjeni vsem, ki so v hodnikih. Potem pride do pravega ritualnega priseganja: »Ti umazani kaffirji bodo prve žrtve...«

Afriški študent je žrtev pokvarjenega kroga, ki je opisan z nacionalno situacijo. Veliko vrednost pripisuje iskanju svoje lastne identitete, svoji svobodi in demokraciji. Vse to združuje v eni sami besedi: ta beseda je svoboda. Da pa bo prišel do svobode, se mora potruditi in pritegniti k svojemu spoznanju in k svoji viziji republike Zimbabwe* tudi svoje sorojake.

Zaradi razvoja tehnologije in različnih premikanj v sodobnih družbenih sistemih je postalo izobraževanje ključ k uspehu. Toda akademske možnosti so za afriškega študenta tako majhne, da mu ne bodo nikoli dovolile svobodne izobrazbe, vse dokler bo na oblasti sedanji režim.

L'Etudiant — December 1965

* Zimbabwe — nacionalno gibanje Južne Rodezije.

